

DEBRECENI PROTESTÁNS LAP

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETI KÖZLÖNY.

<p>A lap szellemi részét illető minden közlemény a szerkesztőség címe alatt küldendő.</p>	<p>Megjelen hetenként egyszer szombaton, másfél íven. Előfizetési ár: egész évre 6 frt (12 korona), félévre 3 frt (6 korona). Hirdetések díja: <i>Benn a lapban</i> egész oldal 8 frt, féloldal 4 frt, negyedoldal 2 frt; <i>a borítékon</i> egész oldal 4 frt, féloldal 2 frt, negyedoldal 1 frt. Többszörös hirdetésnél árendedmény adatik. Bélyegdíj minden hirdetésnél külön 30 kr. Egyes szám ára 15 krajcár.</p>	<p>Az előfizetési és hirdetési pénzek s a lap megrendelésére és szétküldésére vonatkozó összes megkeresések Karai Sándor tanárhoz (Rákóczy-utca 46. sz.) intézendők.</p>
---	---	---

Pályaválasztás.

Egészen a gyakorlati élet szempontjából és tapasztalat útján akarok erről beszélni főképen a szülőknek, kiknek fiugyermekek adnak gondot e tekintetben, már a mennyiben ezzel gondolni szükségesnek, vagy megengedhetőnek tartják a szülők. Vannak t. i. sokan, a kik úgy gondolkoznak, hogy gyermekeik pályaválasztását sem nem szükséges, sem nem szabad befolyásolniok. Nem szükséges, mert annak „az érett“ ifjunak már érettnek kell lennie annak mérlegelésére is, hogy tehetségének, hajlamainak melyik pálya felel meg. És nem szabad, nehogy a befolyásolás mellett választott életpályán bekövetkező kiábrándulás, elégedetlenség a szülőket okolja a jóvá nem tehető ballépésért.

Hát ez így és az „*érettnek*“ nyilvánítás idejét véve, megállhat. A szülő az ő „*érett*“ fiát ne erőszakolja. De még sincs felmentve a szülő ezen tekintetben minden kötelesség alól. Nevezetesen nincsen felmentve az alól, hogy gyermekének testi és szellemi képességeit, hajlamait figyelemmel kísérje, azok megnyilatkozásainak első percétől fogva és ezen képességek hajlam fejlesztésére, erősítésére kiváló súlyt fektetve, gondot fordítva, a pályaválasztást kezdettől fogva irányítsa, eleintén észrevétlenül, a kellő időre azt szinte előkészítse, vagy legalább megkönnyítse. Annnyival elodázhatatlanabb kötelessége ez a szülőknek, hogy nem kevés gyermekben az „*érett*“ kornak jóval előtte már jelentkezik hajlam valamely pálya iránt, a mit tehát figyelembe nem venni, hanem a gyermeket hajszozni tovább azon pálya felé, mely nem annak, hanem a szülőnek vágya, ez már bűn a gyermek jövővé elégedettsége, boldogsága ellen. De nagyon szükséges volna megfigyelni a gyermek egész életét, feljegyzéseket tévén annak minden fontosabb mozzanatairól, újabb meg újabb, szeszélyes

változatokban jelentkező hajlam, kedvtelés megnyilatkozásairól, mik csak a gyermekkel nem sokat törődő, az abban szunnyadozó erőt nem sokra becsülő ember előtt jelentéktelenek, de a gyermekre, az ő későbbi életére végtelen fontosságuk. Ezek a feljegyzések (mikre azonban még a művelt embereknél is, a szülei szeretetnek oly mérhetetlen nagysága mellett is nagyon kevés érzék van) kiszámíthatatlan értékűek volnának először a családban a szülők és gyermekekre nézve, azután a neveléstudománynak inductio útján minél teljesebb felépítésére. Nagyon fontosak ezek a feljegyzett megfigyelések, mert megmutatják, hogy a gyermek kedvtelése mindjárt a csecsemő kor után milyen meglepő változatokat, eltéréseket mutatnak, míg a hajlam az érett korban kifejeződik, megszilárdul, határozott alakot ölt. P. o. az én feljegyzésem kis fiam életéről a 3-ik naptól kezdve, (e napon mosolygott először álmában tehát a lélek, az isteni szikra a 3-ik napon kezdi szórni sugarait a portestben) mutatják őt feltűnően előkelő hajlamunak (2 és fél éves korában az volt róla a véleménye a legműveltebb embereknek, hogy „egész lényén végtelen intelligentia ömlik el“) majd kis buta, félszeg falusi parasztnak 5 éves kora óta 8 évéig, e mai napig; mutatnak nála egy időben építő hajlamot (alig 4 éves korában, a nélkül, hogy ovodában járt volna, egy ovodás könyv után kirakott gyufából előbb egyszerű épületeket, templomot, azután saját kompozíciója után meglepően arányos két tornyu templomot, sokféle változatban) és ez a kedvtelés élt benne egy télen át; majd átcsap a rajzhoz és a 6 éves kis fiu több mint egy éven át nagy kedvteléssel és szépen rajzol, az önalkotta alakokban alkotó, teremtő képességet mutatván. Ma a gyermek egy nyers, szilaj fiu, ki él, hal a marháért, gazdálkodásért, ki szivesen eltöltene kint a mezőn napokat és boldog volna, ha megenged-

nék neki a marhát hajtani napestig; boldogabb, ha a béresnek ölébe ülhet és nyakát átölelve, hallgathatja annak meséit a marhákról, mintha városi gyerekek finomabb játékaikhoz ültetik. Nagyon természetes, hogy a szülők az általok nyújtható eszközökkel, segítséggel a mindenkori jelentkező hajlamot erősíteni, szilárdítani el nem mulasztják abban a reménységben, hogy a kellő időre valamely hajlam szilárd és többé nem ingadozó alakot nyer nála és annak nyomán nem lesz nehéz neki pályát választani.

Az iskola ma épen csak az nem, a minnek lennie kellene. Teljességgel nem nevelőintézet. A mai iskola nem nevel embert alapos tudással az élet szükségéhez mérten; nem nevel erős akaratú, szilárd jellemű férfiakat, kik rettenthetlen bátorsággal, tántoríthatatlan kötelességtudással menjenek elébe az élet hajainak és vennék fel azokkal a harcot. Egyáltalában nem is embert nevel, hanem járszalagon vezetett, dróton rángatott bábokat, kik — mint szerencsejátékos — választanak találmásra a kalapba tett cédulák közül és fogadják a sorsnyereményt kedv és hivatásérzet nélkül. Mert az iskola az ő szakrendszerével, főképp a hallatlan tulterheltséggel, a mindenbe kapkodással az ifjú jellemét és hajlamait ingadozóvá, bizonytalaná teszi. Innen a mai társadalomban az a megszámlálhatatlan tucat-ember, az a sok szintelen, erőtelen egyforma alak minden éles jelleg, minden egyéni-

ség nélkül, melyek az életben, környezetükben semmi nyomot nem vágnak, mint a homokban játszó gyermek nyomára azonnal visszafoly és betemeti azt a homok. E század első felében a sziklaként kiemelkedő óriások mellett mennyi erőteljes, hatalmas alak hazánk földjén mindenfele, minden téren, kiknek nyoma megmaradt, az általok taposott mesgye be nem gyepesedett nagyon soká. Igaz! Korunk sem kedvez a kiválóságnak; nem egyenlő, de egyforma akar lenni. Pedig épen korunk nehéz küzdelmei kívánnának egész embert.

A gyermekből embert nevelni tehát egészen a szülők feladata. Hogy miképpen tehetik ezt, annak fejtegetésébe nem bocsátkozom. A pályaválasztásról és egészen gyakorlati szempontból ígértem, hogy fogok szólni. De annyit mégis megmondhatok, hogy mint mindenütt, itt is olyan száználmas visszásságot látunk, hogy a kényeztetéssel, kényelemhez szoktatással épen az ellenkező uton járnak a mai szülők. Munkában, szakadatlan dologban, nélkülözésben tartva, korán kényszerítve az önálló cselekvésre, megfontolásra, minden lehetőt támogatás, tanács segítség nélkül elvégzésre, neveljék gyermekeiket mindaddig, míg a pályaválasztás előtt állanak. Ez időre látni fogják gyermekeik képességét, hajlamát, látni fogják mennyi erejük van azoknak az életben megállni, magoknak a társadalomban helyet csinálni, kierőszakolni biztos

TARCA.

Huszár Gál.

Irta D. Nagy Sándor.

(Folytatás.)

Huszár Gál ezen levelére csakugyan meg is jelent a zürichi egyház rendtartása Zürichben, Lavater ottani lelkész tollából ily címmel: „*De ritibus et institutis ecclesiae Tigurinae*“, mely mű a Huszár Gál által kívánt tárgyakat mind felöleli. Hogy aztán ennek alapján micsoda pozitív eredményt ért el Huszár az egyház létrehozása körül, azt szabatosabban nem tudjuk, de hogy ért el, azt mindenestre feltesszük; különben a kezdeményezés és vállalkozás magában hordja érdemét.

Most ismertetett levelénél sokkal nagyobb becsü munkája az a három egyházi beszéd, melyet Óváron laktában a saját nyomdájában adott ki egy kötetben oly célból, hogy hiveinek lelki épülésére szolgáljanak azok, a reformációt üldöző hatalmasok előtt pedig megmutassa az egyház tanainak biblia-alapon álló igaz voltát.

A mű címe ez: „Az Ur Jesus Krisztusnac Szent vachorairól, kinszenvedéséről és dichőséges feltámadásáról való Predicacioc“.

I. Timoth. 3.

Deus manifestatus est in carne, justificatus est in spiritu: visus est angelis, predicatus est gentibus. Fides illi habita est in mundo receptus est in gloria.

Óvárba nyomtatott MDLXVIII. 1558!

E mű, mely kis negyedrért alakban 24 levélből áll, Miksának van ajánlva, kihez következő megszólítást intéz: „Serenissimo ac piissimo principi Maxmiliano, regi Bohemiae, Archiduci Austriae, Duci Burgundiae etc. Domino suo Clementissimo gratiam et pacem optat a DEO patre per JESUM Christum“. Ezután az ajánlat szövege következik, melyben először is siralmasan panaszkolja a magyar nemzet és haza sorsát, mondván, hogy a szegény haza „non mohametana rabie solum, verum etiam cruento Antichristi intestini furore laceretur.“ Azután megemlíti, hogy épen az így fenyegetett lelkiismereti szabadság érdekében a Felsővárosban Altenburgban „Typografiae officinam non sine maxima cura et impensis erexit“. És hogy a felsővárosi igaz volta felől 3 egyházi beszédét ő Felsőváros tanácsosainak ítélete és vizsgálata alá bocsátja, hogy Krisztus keresztjének és érdemeinek ellenségei által félrevezettetve a tudomány ellen ne támadjanak, sőt inkább azt védelmezzék. Egyben pedig esd a fejedelem pártfogásáért „cujus tutela — ait — contra omnium fanaticorum calumnias me. una cum studiosis bonarum literarum nostrae fidei commissis subijcio“. Ezen ajánló levél kelte a következő: Pannonorum, Colen. Aprilis

megélhetést, talán jólétet, előhaladást teremteni, biztosítani, illetőleg meg fogják látni: van-e ezekre egyáltalában fioknak ereje, képessége, ügyessége, van-e benne önállóság, vagy teljességgel semmi nincs e tulajdonságokból — és ehhez irányítsák gyermekek elhatározását a pályaválasztásban. Mindenik fajta ember számára van pálya. Két főcsoportba oszthatjuk ugyanis a megélhetést nyújtó pályákat. Egyik csoport az u. n. *kötött*, a másik a *szabad kereseti pálya*. Amazt alkotják a kinevezéssel vagy választással járó és meghatározott évi fizetést biztosító hivatalok államnál, egyháznál stb. Emezt azok, niken az egyén adózójává teheti a földet, vagy embertársait, ide tartoznak az ipar, kereskedelem, földmivelés, építészeti, mérnöki, orvosi, ügyvédi pályák, melyeken a földi szerencse a tehetségnek, akaraterőnek rabszolgája lehet. Ügyesség, életrevalóság, önállóság, akarat és teremtő-alkotóerő nélküli ifju embert adjanak a szülők kötött kereseti pályára: hivatalba, a hol az ő kimért erejének, tettképességének megfelelően ki van mérve ugy az elvégzendő munka, mint az azt megillető fizetés; a hol mert tenni, alkotni ugy sem lehet, teremtő képességre szükség nincs; és a hol a dicsvágnélküli ember protekció híján csendben a mindennapi kenyéren eléldgeél, a protekciós pedig tolatik feljebb, szemérmetlenül, érdemtelenül. A tehetséges, főképen a tettvágyó, akaraterős, életrevaló gyermeket, illetőleg annak

figyelmét igyekezzenek a szülők eleitől fogva a szabad kereseti pálya felé terelni, a hol tehetőségét korlátlanul érvényesítheti, a hol földi javakból, emberek tiszteletéből, az elismerésből annyit kap, a mennyit képességével maga viv ki magának, a hol ő maga nyitja meg maga előtt a meggazdagodás, az emelkedés útját és a hol ennél fogva nem emészti a keserűség a miatt, hogy tehetségét nem engedik érvényesülni, arra előtte nincs tér. Akarat és alkotóképesség nélkül ifju ember ne menjen szabad kereseti pályára, mert egész életében szerencsétlen nyomorult lesz. De viszont azon tulajdonok birtokában a kötött hivatalokban elégedetlen boldogtalan, önmagával meghasonlott, ha egyszersmind protekciója nincs! mert ott az *ösbirtokosok* csak nagy ritkán, csak a lángésznek és nagy nehezen engednek utat; egyébként a tehetetlenség égető tüze fogja megemészteni; mert nincs nagyobb kinja e földi életnek, mint az a vergődés, melyben a munkatérrel leszorított, elnyomott, nem méltányolt, meg nem értett, üldözött tehetség szárnyait tördeli le, mignem holtan hull a porba.

Megemlítem, hogy mikor pályaválasztásról beszélek, csak a „józanoknak“, a világbavalóknak szólok. Azok, kiknek lelke idealizmussal van megtelve, ha ugyan akadnak ma még ilyenek!?! . . . nem e világba valók, azok e rideg, számító, könyörtelen korban, ha e világtól tel-

(april. 1.) 1558. R. T. M. Deditiss. Gallus Anaxius Altenburgionae Ecclesiae Minister“.

Az első prédikáció címe: „Az Ur Jézus Krisztusnak szentséges vacsorájáról való prédikáció“.

Az egész terjed négy levél és néhány sorra.

Minden sorában lüktet az igazi ref. bibliai fel-fogás, tömören, egyszerűen adja az egyház tanítását.

Az urvacsoráját úgy határozza meg: „Az Urvacsorája az Isten fiától szereztetett jegy, melylyel a Krisztus az ő testét és vérével bizonynyal és valóban minekünk adja és azáltal minket megerősít a mi hitünkben, bűneinknek bocsánatjáról és az örök életről. E magyarázat megjelenti e sakramentomnak hasznát.“ (Egyh. és isk. lap 1862.)

Azután világosan, népiesen magyarázza a szerez-tetési igéket s a ref. egyház fentebb adott tanát az urvacsoráról. De nem mulasztja el a katolikusok véleményét sem megcáfolni, kimutatja annak bibliaellenes voltát. Legvégül pedig summázza még egyszer az urvacsoráról kifejtett antiteleteket, kijelentvén, hogy a sakramentumnak két része van, t. i. a bűnbocsánat ígérete s a Krisztus velünk való jótéteményének záloga. S kifejti, ennek alapján, hogy csak azok élnek igazán az urvacsorájával, a kik mind a kettőt magokhoz veszik.

A második egyházi beszéd: „A mi Urunk Jézus Krisztusnak szenvedéséről való predicatio“. Ezen beszéd a legterjedelmesebb 23 lap. Híven tükrözi vissza a hitvallás álláspontját mindenütt és az e korbéli protestan-

tizmus sajátjaként hirdeti, hogy egyedül a Krisztus érdeme által igazulunk meg, ezt pedig csupán hit által tehetjük sajátunkká. De e mellett tetteinket is a Krisztus példája szerint kell intéznünk.

A beszéd négy főrésze oszlik; ezek a következők: Először: „Micsoda a Krisztusnak szenvedése“.

Másodszor: „Mi indította és kényszerítette őt a kinszenvedésre“.

Harmadszor: „Mit szenvedett a Krisztus belső és külsőképen“.

Negyedszer: „Micsoda hasznat nyert és hozott nekünk az ő szenvedésével“.

Mint látszik, a kérdést teljesen felöleli; részletesen fejtegeti, igyekeztvén meggyőzni ezáltal mindene- ket, első sorban pedig a felség tanácsosait egyházunk tanai igaz voltáról; hogy nem oly kárhuzatos tévelygések azok, melyek a népet megrontják, az igaz egyháztól elszakítják, mint a katolikus papok bélyegzék.

A harmadik egyházi beszéd: „A mi Urunk Jézus Krisztusnak dicsőséges feltámadásáról való predicatio“. Szinte meglehetősen terjedelemben 15 lapon. Ezen beszédben szerző arra a feladatra felel meg a nála megszo- kott alaposággal, biblia-ismerettel s mély meggyőző- déssre valló határozottsággal, hogy „mi hasznat szerzett és hozott a Krisztus mi nekünk az ő feltámadásával és ő vele egyetemben mint kell bemennünk az új életre“.

(Folyt köv.)

jesen elzárkózva élének, akkor is szerencsétlenek, boldogtalanok lesznek.

Továbbá csak a fiukról szoltam. Pedig — mondhatnók — ma már a leányoknak is gondolkozniok kell a pályaválasztás felett. Szomorú tény, nagyon ferde állapot ez is. Ma, mikor a lelketlen hajsza elöl — mely a kenyérkeresetben semmi szentet nem ismer, minden tiszteletreméltót könyörtelenül eltapos — legbeljebb kellene vonulnia a gyenge nőnek a családi élet szentélyébe, ma űzi ki azt a megélhetés ebbe a félelmes világba, majdnem kivétel nélkül ez alternatíva elé: vagy megalkudni az étellel és nem emlékezni az erény, tisztaság törvényeiről, vagy mellőzteni, üldözteni, szenvedni az erény útján; harmadikat: becsületesen, mégis nyugodtan, háborítatlanul élni, nem sokat látunk. Meg aztán nekem olyan szomorúan komikus az a sok tudakos, diplomás kisasszony, mikor az ő oklevelét és szakkészültségét feszegeti és vitatkozik, de a konyhát meg a gyermekszobát nem szereti, azokhoz nem ért. Mégis van pálya, egyenesen nők számára, hol hivatást tölthetnek be. A *nevelői pálya*, kezdve a kisdédóváson, végig a leánynevelés teljes befejeztéig, *ha erkölcsileg tisztán maradhatnak*; továbbá az *orvosi pálya* a sok szerencsétlen beteg nők miatt, hogy a még meglévő szeméremérzetet az életért áldozatul odadobni ne kelljen.

N — — n.

A református egyház.*

A református egyház! — tisztelt és tiszteletreméltó név, de amely alatt manapság, fájdalom, nagyon különböző hitelveket lehet érteni. A maga legrégebbi használatában egyszerűen a római katolikus egyháznak azt az elkülönített csoportját vagy részét jelezte ez a név, mely a tizenhatodik században, a bibliai keresztyénségben való fogyatkozásai miatt szakadt ki ennek az egyháznak a közösségéből. Ma pedig néha olyan embereket jeleznek ezzel a névvel, a kik, úgy látszik, csaknem magától a keresztyénségtől szakadtak el. Az elkülönülésnek abban az első mozzanatában Luther Márton volt a vezető, és sok időn át és sok országban az ő munkatársait egyszerűen „lutheránusoknak“ nevezték. Ezeknek egy része oly sokat igyekezett megtartani abból, a mit korábban hitt és gyakorlott, a mennyit csak lehetett, még mások abban a véleményben voltak, hogy egy igazán reformált egyházban csak az olyan tanelvi, fegyelmi és istentiszteleti dolgok engedhetők meg, melyek magában a szentírásban foglalják. Az előbbi iránynak a vezetői Luther, Melancthon voltak és sokan mások a német protestánsok közül, míg a másik, az inkább Svájccal összeköttetésben levő irány vezetői Zwingli, Kálvin, Béza, Farel, Knox és

* Ez a cikk a „Quarterly Register“, a presbyteri rendszert tartó református egyházak szövetsége évnegyedes közlönyének I. évi februári és májusi számaiban jelent meg angol nyelven névtelen szerzőtől. Cs. L.

mások voltak. A „református“ jelző később erre az utóbbi irányzatra alkalmaztatott, s így annak szűkebb-körü jelentése lett, mint a milyen először volt. Most már a protestánsok svájci ágazatára, vagyis azokra alkalmazták ezt a nevet, a kik velők a szentírás tekintélyéről való emelkedett felfogásukban és az isteni igazság tiszta magyarázatában egyetértettek. Ma pedig nagyon gyakran egy más és ettől igen is különböző tanelvi célra használják föl ezt a nevet. Használják azt bizonyos helyi egyházak jelzésére is, azoknak vagy nemzeti jelleme, vagy tani állása megkülönböztetése céljából.*

Az a nagy tárgy, a melyben az első reformátusok pártja megegyezett egymással, a Róma és ennek megkülönböztető tanai ellen való állásfoglalás volt. Ez így biztosított, sok egyéb pontban eltérték az egymás közötti különbségeket. Kálvinnak az úrvacsoráról való nézete nagyban eltért Zwinglinek ugyanerről a tárgyról való nézetétől; az egyháznak az államhoz való helyes viszonyára nézve pedig még szélesebb különbség volt ezeknek a nagy embereknek a nézetei között. Végre azonban ez a református irányzat Kálvin Institutióit fogadta el tanelvi hite egyetemes vezérkönyvének, fölvevén a „kalvinista“ nevet, míg a különböző országokban való használatra dogmatikai irányadó műveket állítottak össze, melyek rövidebbek voltak az Institutióknál, és a különböző körülményeknek és viszonyoknak jobban is megfeleltek. Ilyen úton jutottunk a helvét hitvalláshoz, az angol egyház cikkelyeihez, a belga hitvalláshoz, a gallikán hitvalláshoz, a heidelbergi káthehoz, a dortrechtli kánonokhoz és a westminsteri hitelvekhez, a melyek mind megegyeznek egymással a „tanrendszerre“ nézve, de különböznek egymástól beosztásukra és arra nézve, hogy különösebb súlyt helyeznek egyik vagy másik tantételre, vagy pedig abban, hogy mindegyik egyház szabadságában állónak tekintette azt, hogy egyes dolgokat fölvegyen a maga hitvallásába, vagy mellőzzön abból.

Ebben a korszakban minden kérdésen felül állónak tekintették azt a maximát, hogy minden ország népe követni tartozik uralkodójának vallási irányát, *cujus regio, ejus religio*. Így jöttek létre a területi vagy nemzeti egyházak, mindenik az illető uralkodónak érdekei vagy tetszése által befolyásolva, mindenik helyi saját nevet vevén föl, és úgy víván mindenik, legjobb erői szerint a maga harcát, hogy semmi más egyházzal nem állott semminemű összeköttetésben. Svájc minden protestáns kántonában létesült egy református egyház, mint a szuverén nép szavazatának eredménye, és bár ma is református nevet adnak ezeknek a nemzeti egyházaknak, az alapítók tanelvi hitét utódaik, bizony, elég gyakran elvetik. Genfben például egy lelkész, felavatatása alkalmával pusztán ahhoz járul hozzá, hogy „ő a mi szent könyveinkben foglalt keresztyén igazságot saját világossága és hite szerint fogja prédikálni és tanítani,“ a mely kijelentésével az a lelkész talán még sirjában is megfordította Kálvint. A „református“

* Olaszországban számos olyan egyháztest van, mely a római katolikus egyháznak több tanelvét és szertartását visszaveti és „reformált katolikus egyháznak“ nevezi magát. Angliában ott van az állami vagy nemzeti püspöki egyház, de úgy ebben az országban, mint az északamerikai Egyesült Államokban is szerepet játszik a „reformált püspöki egyház“; míg Skóciában, a hol a presbyterianizmus kizárólag a nép egyháza, ott vannak a történelmi nevezetességű „reformált presbyterianusok“, egyházi rokonainkkal Irhonban és az északamerikai Egyesült Államokban, — egy olyan elnevezés, mely a főpapság befolyása és általában létele elleni régi ellenkezés fogalmát foglalja magában.

címet manapság Svájcban annyira különösen a szabadgondolkodásúak vették igénybe, hogy az evangéliumi igazság hívei általában nem akarják, hogy nekik is ez legyen a nevök, s inkább a „positiv“ elnevezést használják, azt jelezvén ezzel, hogy higgyenek vagy ne higgyenek bármit is mások öök, legalább a magok részéről hisznek valami határozottat és megérthetőt, hiszik azt a régi evangéliumi üzenetet, melyet Isten küldött az emberek számára. A „református“ szó tehát Svájcban nem mindig kálvinistát vagy evangéliumi irányút jelent.

Ha Franciaországra tekintünk, ott is hasonló nehézségre találunk. A francia monarchák mindig ellenesei voltak a protestáns egyháznak, és igyekeztek azt minden, hatalmukban álló eszközzel elnyomni, úgy hogy ott az egyház az állami ellenőrzés kizárásával létesült. Ennek volt az az eredménye, hogy az ottani protestáns egyház a saját maga módja szerint maga szervezte magát, a maga saját hitvallását fogadta el, és határozottan presbyterián irányú politikai rendszert dolgozott ki magának, melyet maga Kálvin tervezett részére. A tizenkilencedik század elején Napoleon „elismerte“ ennek az egyháznak a létezését s az állam szárnyai alá vette, ugyanazon időben meg is fosztván azt önkormányzatának minden szabadságától. Ezért ennek az egyháznak mai címe ez: „Franciaország református egyházai“, de, épen mint Svájcban, a tanelveknek legnagyobb változatosságára találunk ez alatt a név alatt. Valami harminc évvel ezelőtt tényleg ketté is szakadt ez az egyház egy bizonyos evangéliumi tanelvi kérdés miatt, s míg az állam szemében ma is ugy szerepel, mint egy egyház, valóságban két, egymástól különböző testületet képez az. Közülök egyik, melyet bal, vagy liberális pártnak neveznek, megengedi tagjainak, hogy benső összeköttetésekben álljanak Nagy-Británia és Amerika unitárius társaságaival, míg a másik, a jobb, vagy evangéliumi párt, egyáltalában semminemű érintkezésben sem áll a liberálisokkal, külön tartja a maga zsinatait és intézi a maga evangelizáló és belmissiói munkáit. Franciaországban is tehát, épen mint Svájcban, a „református“ jelző manapság nem foglalja szükségképen magába az evangélikus és még kevésbé a kálvinista irányzatot, és mikor használja azt valaki, meg kell magyaráznia, hogy a francia egyháznak melyik árnyalatáról akar beszélni.

És nem javul a helyzet, ha Hollandiába megyünk is át. A hollandiai egyházak egészen 1618-ig az arminianismus felé hajlottak, a mikor zsinat hivatott össze Dortrechtbe, ennek az iránynak a megfélemezésére. Ezen a zsinaton a kálvinisták győztek, s a holland egyház tanelvi tekintetben a logikus és nagyon erősen meghatározott kálvinismus álláspontjára helyezkedett. De ez az irányzat lassanként megkövesedett, és még az élő kálvinismus a keresztyén tan legerősebb formái közé tartozhatik, más oldalról meg folyton az a veszély fenyegeti, hogy megkövesedik, és akkor a legnagyobb mértékben gátolja a lelki élet és a keresztyén tevékenység haladását.

Hollandiának Napoleon alatt a franciák által való elfoglaltatása idején a holland egyházra is az a sors várt, a mi sok más területi vagy nemzeti egyházra várakozott: nevezetesen megszűnt létezni. 1816 ban visszaállította és újraszervezte azt a király, kijelentvén, hogy ezentúl a „református egyház“ az országnak a nemzeti egyháza. De bár az új szervezkedésnek történeti neve volt is, nagyban különbözött ez a dordtrechti kánonok által alkotott egyháztól. Az újonnan szervezett

„református egyház“ az állam teremtménye volt és szellemileg csakhamar eltörpült, olyan helyzetre süllyedvén alá, hogy 1830-ban egy rész kiszakadt belőle s ezt a jelentős nevet vette föl: „a keresztyén református egyház“. Tíz vagy tizenkét esztendő múlva újabb szakadás állott be, és az akkor elszakadó párt, „Hollandia szenvedő (dooleerende) egyházai“ nevet vett föl. Későbbben ez a két utóbbi árnyalat egyesült a dordtrechti kánonok alapján „Németalföld református egyházai“ név alatt, míg a nemzeti egyház, „Németalföld református egyháza“ cím alatt halad a maga útján, nem ismervén el semminemű fegyelmi tekintélyt. Ha tehát a holland református egyházzal beszélünk, meg kell magyaráznunk, hogy ezek közül az egyházak közül melyikre célozzunk, az egyik kálvinista testület levén, a másik pedig sajnálatos mértékben szenvedvén a racionalismus miatt.

Németországban ismét sajátságos a dolgok állása. Ennek a birodalomnak fejedelmei közül némelyek már jókorán a lutheránus és mások a református hitvallásokhoz csatlakoztak, és saját területeiken lutheránus vagy református egyházakat alapítottak. Poroszország királya 1818-ban, az ő egyeduralma alatt álló nyolc régi tartományban dekrétum útján uniót hozott létre a lutheránus és a református egyházak között. Ehhez képest egyesültek ezek az egyházak a tan, az istentisztelet és a kormányzat eklektikus alapján. Ámde ez az unió nem jöhetett létre szakadás nélkül. A lutheránus egyház egy része nem akarta magát alávetni a király dekrétumának, és semminemű közösséget nem akaráván vállalni az új szervezettel, „ó-lutheránus egyház“ név alatt külön egyházzá szervezkedett, s Sziléziában Boroszlot választotta főszékhelyévé, hol tanelveiben és általános rendszerében nagyban hasonlít ahhoz az egyházhoz, melyet nagy alapítója hagyott hátra, míg másoldalról a református egyházak, belépven a „Kirche evangelische“ kötelekébe, feladták saját missziójukat és létüket, és, mint egy egész, beolvadtak egy olyan testbe, melynek lutheránus a szelleme. A református érzelmek és hagyományok kedvesek azonban még ma is többeknek úgy a lelkészek, mint a nép köréből, különösen Westfáliában és az alsó szászországi területeken és azon gyülekezetek között, melyek a hugenotta menekülteknek köszönhetik léteiket: s ezek közül többen megalkották a „Reformierte Bund“-ot, a református Szövetséget, hogy régi egyházi életükből és szellemükből megőrizzenek annyit, a mennyit csak képesek lehetnek megőrizni. Ennek a Szövetségnek nincsen államilag „elismert“ létele, pusztán magántársaság az, egy quasi-egyház az egy egyház kebelében, de mint egyházi közösség leányosítva van a presbyteri rendszert tartó református egyházak egyetemes Szövetségében.

Hannovera ismét egyike a porosz királysághoz kapcsolt újabb tartományoknak. Egyháza, t. i. a bentheimi, kelet-frieslandi, lippe-detmoldi és más egyházak mindig reformátusok voltak, és azok is fognak maradni, ha szinte felsőbb kormányzás tekintetében egy vegyes consistorium alatt állanak is. Ezek az egyházak azért, néhány más egyházzal együtt, eddig még megtartották református nevüket és jellemöket, de német talajon az egyetlen absolute független református egyház Elzászban található fel. A francia uralom alatt ennek az országnak református egyháza a francia református egyháznak képezte egy részét. Mióta pedig a német birodalomhoz csatoltatott Elzász, egyháza megmaradt „reformátusnak“, és bár a német kormány anyagilag

is támogatja, és pedig sokkal nagyobb mértékben, mint a hogy ezt Franciaország tette, állhatatosan ellene szegült annak, hogy összeköttetésbe lépjen a porosz unióval. Közben határozottan presbyteriánus alapon szervezkedett, és most évenkénti zsinatokat tart. Vajha több evangéliumi irányú tagot venne föl azonban magába az elzászi egyház, mint a mennyit fölvesz, mert tanelvi tekintetben sokkal inkább hasonlít a Rajnán túli svájci német egyházakhoz, mint a francia Synode officieuxhoz!

Ezeknek a kivételeknek a leszámításával német földön mi nem tudunk ma több szabályosan szervezett és törvényesen elismert „német református egyházzal”. Vannak ugyan úgy a lelkészek, mint a hívek körében számosan, kik szellemben és rokonszenvileg még mindig a református párthoz tartoznak, de a „német református egyház” többé nem ismeretes alapítóinak földén, s az az egyetlen egyház, a mely ezt a nevet hordozza, melynek önkormányzata van, s melynek létezéséről tudomással bírunk, az Északamerikai Egyesült Államokban található föl.

Magyarországon van egy református egyház, annak utóda, mely 1566-ban Debrecenben a második helvét hitvallást fogadta el hitelvi szabályozó könyve gyanánt. Ettől a dátumtól le 1792-ig a magyar egyház „a kereszt alatt” volt, de Lipót király ebben az évben szentesítette annak törvényes létezését. Ennek az egyháznak jelentékeny autonómiája van, de hatóságainak összes végzéseit a király elé kell terjeszteni, s csak akkor válnak azok érvényessé, ha a király megerősítette azokat.*

Keleti Európában egyetlen más egyház van még, mely a református nevet hordozza, és ez az ausztriai, vagyis inkább az a négy egyház, melyből ez az egyháztest áll: a tulajdonképeni ausztriai, a csehországi, a galíciai, a morvaországi független egyházakból, de a melyek együtt „az ausztriai evangélikus református egyházat” alkotják. Az 1621. évi fehérhegyi ütközet után mindezek az egyházak elnyomottak és elnyomott állapotban is maradtak egészen 1791-ig, a mikor a türelmi rendelet hatására újra napvilág elé léptek, de az állam ma is olyan mértékű felügyeletet gyakorol felettük, e mely jóformán megsemmisíti független létezésüket.

Oroszországnak több református egyháza vagy egyes vagy református consistoriumok alatt áll, de a kormány mindenik esetben föltétlen ellenőrzést gyakorol felettük.

Angolból: *Csiky Lajos.*
(Vége. köv.)

TANÜGY.

Megnyitó beszéd az 1900—901-ik tanév kezdetén.

Nagytisztelendő és Tekintetes Elöljáróság és Tanári Kar!

Nagyérdemű Közönség! Kedves Tanítványaink!

Felhangzott hálaszózatunk a mindenség hatalmas Urához; és méltán; élvezérelt kegyelmesen az Ur az 1900—1901-ik tanév küszöbéhez. Nagy helyesen cselekedtünk így; a vallásos, a hívő lélek Istene előtt borult le, ha jól végezte dolgát; az ő áldásáért nyújtja ki viszont esedező kezét, ha új munkájára indul.

* Természetesen tudjuk, hogy ez nem egészen így van.
Cs. L.

Kedves tanítványaink! A szerető édes apa, midőn szíve gyermeke hosszú, bizonytalan utra indul, lelke mélyéből feltörő üdvös intésekkel fordul távozó fiához: ti is az új tanév kétes útja előtt állotok; ti is édes gyermekeink vagytok és mi tanáraitok, egyenként és összesen, szerető apáitok vagyunk: az új tanév ez ünnepléses percze engem is szóra ösztönöz; nem hallgatók, hallatom intő szavaimat, a melyeket szerető szívem sugall. A hitrege Memnon szobra, ha az ébredő nap rálövelte első sugarait, égi hangokat hallatott: vajha az én erőtelen szavaim is visszhangot keltsenek zsenge, fogékony szívetekben. Forró óhajlásunk: öltsetek új szívet és lelket ez új iskolai esztendőben, mindenben méltót, nemes tanulói hivatástokhoz. Figyeljétek meg azért és vessétek szívetek mélyébe szavaimat, midőn néhány rövid vonásban érintem előttetek: milyenek szeretnénk mi látni az új tanévben benneteket, a mi szeretett tanítványainkat.

Ezerszer mondva is új és örök igazság marad mindenha: „Isten félelme a bölcsesség kezdete”. „Imádd az Istenséget!” ez a legelső rendszabás Pythagorász Aranyverseiben és úgy hiszem, méltán. Semmi sincs, mi az emberi szívet annyira fölemelhetné, következőleg az élet mindennapi jeleneteiben s a szenvedélyek és indulatok örök ostromában hozzáragadt szennyből annyira megtisztíthatná, mint az Istenség nagy gondolatával való foglalkozás — mondja a legeszményibb magyar költő és szónok. Az emberi lélek beleotlott ösztöne szerint az öskezdet óta keresi ma is a legfelsőbb valóságot. „A cseccszópók is dicsérnek téged — mondja a zsoltáríró — szájokban viselik nevedet ők is”. Oh, nagy Isten, minden lét forrása. Az igazságot szomjazó halandó lelke azonban az ész világának más-más fénye mellett törekedett mindmáig teremtője trónusához. Ti is édes gyermekeim! különböző vallásfelekezetek szüőttei, eltérő utakon vágyakoztok a nagy Isten kegyelméhez; de ne feledjétek, hogy a szeretet forrása a belsőt és nem a külsőt nézi. Ilyen, avagy amolyan szertartás szerint, csak tiszta szívvel és alázatos lélekkel hangoztassuk dicséretét és magasztaljuk dicsőségét atyai jó kedvével fogadja áldozatunkat. Mi tanáraitok minden tantárgynál igaz erőnk szerint rajta leszünk, hogy a vallásosság szendergő szikráit fogékony szívetekben lángra gyulasszuk, példánkkal folyton ébresszük és ápolgassuk. Öltsetek fel tehát ez új tanévre a vallásosság új lelkét, ez legyen legfőbb díszetek és ékességeitek.

Iker-testvére a vallásos érzelmenek az *erkölcsiség* szeplőtelen érzelmé. Terebélyes fa az *erkölcsiség* fája; számos ága közös töről fakadva külön virágot hajt és gyümölcsöt hoz mindenik. Legmesszebb kiterjedésű ága a *szeretet*. Fenséges érzelem ez; a mindenség össze és lentartó kapcsa; az emberiség boldogságának forrása; az igaz, szép és jó öskútfeje; fájdalom, hogy elvakulásában egyszersmind a legsötétebb bűnök szülője. Ti, kedves gyermekeim a tiszta szeretet lelkét öltsetek fel legnemesebb megnyilatkozásában. Fogékony szívetek a legtermékenyebb talaj magvai elfogadására és meggyökereztetésére.

Mint láncszem egyik a másikból, foly az *erkölcsiségből* a *szeretet*, a *tisztelet* érzelmé. Éljen szívetekben mindenekelőtt a *szeretet* az *Istenség iránt*. „Szeresd az Istent; ez az első és nagy parancsolat”, mondja a szentírás. Isten a minden áldás kútfeje; Ő adta és tartja meg életünket; megerősít és megőriz, hogy el ne tántorodjunk a szerencse, fölemel és bátorít a szerencsétlenség súlyos óráiban. A kinek tehát mindent, anyagi és szellemi javainkat köszönhetjük, igazán

kell nemcsak szeretnünk, hanem jósága és dicsősége ragyogásában a legmélyebb *tisztelettel* környeznünk. Ez a szeretetben gyökerező *tisztelet* lesz a villámhárító, hogy még álmainkban se gondoljunk, avagy kövessünk el olyat, a mi a nagy Isten szentségével összeférhetetlen. Szeressétek, tiszteljétek a végtelen jóságú örök atyát!

Isten után közvetlenül éljen szivetekben a *forró szeretet* és a *feltétlen tisztelet* áldott jó *szüleitek* iránt. Ők virasztottak tehetetlen korotok bölcsője felett, aggódva lesték álmaikat, most gondolnak önmegtagadó lemondással, csak hogy ti egykor derek férfiak lehessétek; ma is a ti örömeitek az ő boldogságuk, könyeitek az ökeserű bánatjuk; folyton takarékoskodnak, csak hogy ti szükségét ne lássatok; ti vagytok soha nem szünő gondjaik koporsójuk zártáig. A vér ösztönszerű követelése, hogy a gyermek szeretetével és tiszteletével környezze azokat, a kiknek életét köszönheti. Undorral forduljatok el a pártütő Absolonoktól; de ragyogjanak előttetek örök példányképekül a gyöngéd érzésű Seth, a magával tehetetlen anyjukat a maguktól vont szekéren templomba vivő Kleobis és Biton; viseljétek magatokat akként, hogy Grachus testvérek módjára legdrágább ékszerei, édes büszkesége legyetek, bennetek boldog anyátoknak. Szeressétek és tiszteljétek áldott jó szülőiteket!

Szeressétek és tiszteljétek *tanáraitokat*. Szülőiteket helyettesítve odaadó szeretettel fáradoznak öök nevelésük és oktatásuk nehéz munkájában. Mint a kikelet sugárai életre, virágzásra hívják az alvó növényzetet, előcsalják a rügyből a bimbót és tenyészetet: akként keltik öök munkásságra szivetek szendergő érzelmét, lelketek lappangó erőit. Mily tömördek a még szinte állat-gyermekben a nemtelen önzés, a durva ösztönök előtörése! Tanáraitoknak kell, mint a gondos kertésznek, nyesegetni a fattyuhajtásokat, oltogatni a nemes ágakat, hogy majdan színben és illatban pompázó virágot és izes gyümölcsöt hozzanak. Nehéz, küzdelmes hivatás ez: nyomában vajmi ritka az előismerés. Napjainkban vajmi ritka a világhódító Nagy Sándor, a ki hálás szívvel ösmerte el, hogy többel adós tanítójának, a ki *emberré* formálta, mint atyjának, a kinek csak testi életét köszönheti. De mi jutalmat fáradozásaink díjában nem kívánunk. Ha ti erkölcsi szeplőtlenesre törekedtek, ha ti kötelességeitek teljesítésében fáradhatatlanok lesztek, ha azokat a vallásos, emberi és hazafias erényeket, a melyeket sziveitekbe csepegtetni törekedtünk, dús lombozatu fákká növeltétek: ezt adjátok édes gyermekeim fáradozásunk leggazdagabb és edesebb jutalmául!

De föltétlen tisztelettel kell adóznok az *érdemes öregek*, a *jótekonyság* nemes szívü *emberei* és a *társadalom vezérférfiai* iránt. Az előrehaladt életkort, mint a viharrongálta százados esert, viszontagságai, az élet súlyos fáradaimai és ezer csalódása magában véve tiszteletreméltóvá teszik; hát ha még azt a közjó munkálásának koszorúja ékesíti! A mit a társadalom nagyot és a közjóra nézve üdvöset felmutathat: mind a jótekonyság nemesszívü emberei és a társadalom vezérférfiai munkásságának és áldozatainak gyümölcsei. volnának-e jótekonyság, emberbaráti intézményeink, közművelődési intézményeink, ha öök nem fáradoznak karral és fővel és nem áldoznak Istenadta javaikból? Nyujthatnánk-e mi is nektek csak egy emlékkönyvecskét, a kisebb mellett sokszor igen jelentős jutalmat, ha öök nem áldoznak vala? Bizony, épen a mi főgymnasiumunk, a melynek teje táplál, a mely lelketeket gazdagítja, érzelmeiteket nemesíti: mindent az ő gondos-

ságuknak és soha nem szünő áldozataiknak köszönhet. Azért a nemes ifjunak tisztelettel kell és hódolattal viseltetnie irántok. Vigyázzatok, hogy a betheli csufondáros gyermekek sorsára ne jussatok, a kik az Isten emberéből gunyt üzni merészkedtek!

De a szeretet legőszintébb érzelmével kell viseltetnetek tanuló-társaitok iránt. Testvérek vagytok, ugyanazon tanintézet szellemi gyermekei. Nem ösmerünk közöttetek válaszfalat. A gazdag és szegény, a fényes és köznapi származásu, a szellemileg erős avagy gyöngé osztatlan tárgyai szerető jóakaratumknak. De célotok is végeredményében egy, hogy magatoknak tisztos munkakört teremtvé, egykoron a társadalomnak, a vallásnak és hazának, ha különböző utakon is, számottevő tagjai lehessétek. Testvérként szeressétek tehát egymást; az erős támogassa a gyöngét, a kiváló tehetségű vezérelje a korlátoltabbat. Sorsotok annyira kapcsolatos, hogy az egyes tisztességének fénye mindnyájotokra visszasugárzik, szégyene visszahárul a társakra is. A bántalmazás kezeteiktől, a szitkos vagy gunyos beszéd ajkaktól, az irigység és kevélység lelke távol legyen sziveteiktől, ellenben szelidség, gyöngéd előzékenység diszei a nemes tanulóknak. Ha mégis az iskola legeszményibb köztársaságának lehet kiválósága: a nemes-level egyedül a tiszta erkölcs és példás szorgalom kiváltságain nyugodhatik. „Fiacskáim, szeressétek egymást, mint én szeretlek titeket“, az apostollal együtt ezt kötöm én is a szivetekre ez ünnepélyes pillanatban.

„Emberé a munka, Istené az áldás“, „Isten is munkára fizet“, a közmondás szavai, de örök igazságok. Mióta az emberiség polgárisult életet él, munkálkodnia kellett mindenha, korunkban inkább, mint valaha. Valóban a munka boldogságunk és boldogulásunk gazdag forrása. A munkásság szerez tisztességet, biztosít anyagi jólétet, legfőbb tényezője az emberiség szellemi, erkölcsi és anyagi előhaladásának. A kitartó szorgalomba foglalja lelki és testi erőnk összeségét, míg a tétlenség a bűn párnája. „Munkásság az élet sója, a romlástól mely megóvjá“, mondja a nagy költő és nagy igazán. A tétlenség elernyeszti az izmokat, a munka edz és fölemeli gondolatainkat; azért öltsetek fel a szorgalom és kötelességszeretet lelkét. Ne értsetek balul. Nem kívánjuk mi, hogy az élet örömeitől, a melyre életkorotoknak oly teljes joga van, ridegen elzárkózzatok. Osszátok be az időt bölcsen; a munka mellett jut idő a szórakozásra is; ámde a szórakozás legyen pályátok magasztosságához, a nemes tanuló-ifjúsághoz méltó.

Vajmi sokat szeretnék még szivetekre kötnöm, de, bár az idő int, lehetetlen mellőznöm még a *rend* és *tisztaság szeretetét*. Alig van emelőbb látvány, mint a viruló ifju, a kinek egész lényéről az üde egészség és ártatlanság, ruhájáról, még ha egyszerű és viseltes is az, a tisztaság és rend sugárzik vissza, a kinek mindene tiszta, ékes rendre vallanak könyvei és füzetei. Mily szájalmas látvány ellenben a bozontos, pelyhes hajú ifjonecz, a kinek ruhájában pecsét, hátán pecsét; gombjai harmadában, térde és könyöke virit, könyvei, füzetei mintha sas rugta volna szét, levelenként, foslányokban, telve izléstelen irka-firkákkal és képekkel, de a melyek nem a szöveget magyarazzák, úgy, hogy jó izlésű ember tartózkodva nyúl hozzájuk. Szeretheti-e valójában a tudományt az, a ki eszközeit nem becsüli? Avagy volna-e tisztességes tanuló nevére méltó az, a ki készakarva, léha kegyetlenséggel be merészli rondítani, összefirkálni, megrongálni a tudomány és nevelés csarnokának falait? Volna-e okos gyermek, jóra való ifju, a ki ülöpadját, tantermének falait és butorzatait,

a melyekben szíjva a tudomány igéit, megrongálni, avagy lerondítani elég lelketlen volna. Távolság legyen töletek. Ti kedves tanítványaink, szeressétek a rendet és tisztaságot; ez illik tihozzátok!

Futó Mihály,

a hódmező-vásárhelyi ref.
főgymn. igazgatója.

(Vége köv.)

KÖZÉLETÜNK.

A nagyszalontai ev. ref. egyházmegye közgyűlése.

1900. augusztus 29.

Élénk érdeklődés mellett tartotta meg a nagyszalontai ev. ref. egyházmegye aug. 29-én nyári rendes közgyűlését Nagyszalontán.

Jelen voltak Széll Kálmán esperes és Tisza Kálmán e. m. gondnok elnöke alatt Nagy Imre egyházi, Hadházy Kálmán világi főjegyzők, Kozma Zsigmond egyházi, Sütő Antal világi aljegyzők; Balog Ambrus, Böszörményi Lajos, Hajdú Elek, Sipos Imre, dr. Márk Ferenc egyházi, gróf Tisza István, Benedek László, dr. Balog Elek világi tanácsbírák; Szikszay Lajos ügyész, Bagdi János pénztárnok; számos lelkész és gondnok.

A gyűlést a tanügyi bizottság ülése előzte meg, melynek lefolyása után Széll Kálmán esperes buzgó imával fordulva az ég Urához segédelmet és áldást kért az egyházépítés nehéz munkájához. Majd üdvözlővén az egyházmegye gondnokát, ki már a 45-ik évet tölti egyháza buzgó, önzetlen szolgálatában, és a megjelent tagokat, a gyűlést megnyitja.

A gyűlési képviselők igazolása, a tanácskozás sorrendjének megállapítása után az esperesi jelentés kerül sorra a törvényszerű egyházlátogatásról. A jelentés a legszebb képét tárja elénk egy szép renddel és egyetértéssel céltudatosan haladó egyházmegyének. A 80745 lelket számláló 45 anya és 6 leányegyház iskoláiban (beszámítva a Tisza uradalom által fenntartott, de egyházmegyénk hatósága alá helyezett Csegőd és Gyanta pusztai iskolákat) 103 tanító működik, kik közül csak fiúkat tanít 38, csak leányokat 34, fiúkat és leányokat együtt 31, oklevéllel bír 82; igazolvánnyal 14; kibocsátással 6; képesítése nincs 1-nek; állandó jellegű 89; ideiglenes 14; az egyházmegye a tanítóikar javadalmazására fordít 105,088 koronát. A 103 tanító közül kitűnő eredménnyel tanított 24; jeles 35; elegendő 43; nem elegendő 1. Az iskolakötelesek száma 6—12 éves: 9344; kik közül elemi iskoláinkba jár 7409; felsőbb tanintézetbe 4; községi vagy állami iskolába 1228; Konfirmációban részesült 1125 növendék. 90 iskolaépületben 103 tanterem van, melyek közül 53 törvényszerű; 33 kielégítő; 17 tűrhető. Vezérkönyvekkel, az egyházkerület által kötelezővé tett kézikönyvekkel, taneszközökkel az iskolák jól felszerelvek; az összes iskoláztatásra fordított költség 115,387 korona. Általában a jelentés örömdetesem emlékszik meg az egyházmegye tanügyi viszonyairól, melyeket a haladó kor haladó kívánalmai színvonalára emelni főkötelesség gyanánt lebeg az arra hivatottak előtt, nem feledve sőt folyton szem előtt tartva az egyház nagy érdekeit, melyek felett való örökdést az állami vagy községi iskolába járó ref. növendékek vallás- és énekkottatása körül kifejtett ügybuzgó tevékenység is fényesen igazol.

Ezt, valamint az elnökileg elintézt, s a scontró ügyekről, valamint az esperesi számadásokról szóló

esperesi jelentéseket is örömdetes és helybenhagyó tudomásul vevén, felolvastatik Kozma Zsigmondnak, ki a más egyházmegye területén levő nagy-bajomi egyház lelkészeül választatott, az egyházmegyénkben viselt aljegyzői tisztségről való lemondását bejelentő levele. A gyűlés a lemondó érdemei elismerésével, kiben egyik buzgó tevékeny lelkésze távozik egyházmegyénknek, tudomásul veszi a lemondást s egyben elrendeli az így megürült aljegyzői szék betöltésére vonatkozó intézkedések megtételét.

A nagyváradai internátus múlt évi működéséről szóló jelentést, örömmel győződve meg az intézet fokozatos fejlődéséről s gondos vezetéséről, jóváhagyó tudomásul veszik.

A nagyváradai tanítónőképző intézetet pártoló egyesület megalakulása céljából elrendeli a gyűlés az alapszabályzat kinyomatását, az e. megye lelkészeihez való szétküldését azzal a felhívással, hogy a pártoló egyesület részére tagokat szerezni buzgókodjanak.

A schillingiai egyesült prot. leányegyház kérvénye függőben hagyatik.

Az államsegély kiosztásáról szóló esperesi indítványt, mely szerint a radna lippai egyház 200, a borossebesi 100, a ménes-gyoroki 100, Fogarassy Bálint és Szabó József missiói körü ellátó lelkészek 140—140, Sipos Imre lelkész 80 korona segélyt kap on, az egyházmegye egyhangulag magáévá teszi.

Az egyházkerületi alaphól segélyt kérő Fogarassy Bálint, Szabó József és Hunyady László lelkészek, ugyszintén a ref. segély-egylettől segélyt kérő gyantai, vadászi és radna-lippai lelkészek kérvényeit meleg pártolással terjesztik föl.

A közalaphól segélyt kérő Tárkányt 400, Kisházát 250 korona segélyre ajánlják.

A tanügyi bizottság és számvevőszék jelentéseit jóváhagyó tudomásul vevén, esperes indítványára egyhangulag elhatározza a gyűlés, hogy a lelkészi könyvtárak felállítására ügyében bizottságot küld ki a kérdés megoldhatóságának tanulmányozására, jelentéstétel kötelezettsége mellett, ugyancsak esperes indítványára a vakokat segítő egylet segélyezésére egyszer s mindenkor segélyül 25 koronát szavaznak meg az egyházmegye pénztárából.

A komádi egyház kérelmét jelenlegi adókulcsának 5 év tartamára meghosszabbítása tárgyában megadja a gyűlés. Ugyszintén beleegyeznek abba, hogy a komádi ref. egyház tulajdonát képező földek az egyház nevére irassanak, ugy azonban, hogy azok eredete és rendeltetése a telekkönyvben kitüntetést nyerjen.

A sarkadi egyház fölterjesztését a sarkad-ösi pusztai vegyes iskola felállítására nézve, mely iskolát a város és egyház közösen szándékoznak felállítani és fenntartani jóváhagyó tudomásul veszik.

A kisházai leányegyháznak, mely veszélyeztetett helyzeténél fogva missiót teljesít, engedélyt ad az egyházmegye arra, hogy 1800 korona költséggel imaházat és előkönyörgői lakást építsen.

Buday János indítványára a vallásos irányú népies irodalom tárgyában már régebbi határozata van egyházmegyénknek.

A nagyszalontai ujonnan szervezett fitanítószék, valamint az árpádi belhivatalnokok új díjleveleit megerősítik.

Nagy Lajos szemlaki, Kolozsi Géza gyarmati, Szentessy Elek nagyszalontai és Faragó Róza geszti tanítók állomásaikban végleges megerősítést nyernek.

Az egyházmegye alapítványára Mezey Sándor gymn. tanulót felvévén, a most megerősített Szentessy Elek és Faragó Róza tanítók felesketése után véget ért a gyűlés, melynek egész lefolyása az egyházmegyét átlengő egyetértés és céltudatos munkásság újabb bizonyossága volt.

Gyűlés után a tagok közébedre gyűltek a Korona vendéglő termében, hol számos szép felköszöntő hangzott el a Széll Kálmán, Tisza Kálmán, gr. Tisza István, Balog Ambrus, Böszörményi Lajos, Kozma Zsigmond, dr. Balog Elek és Borbély László ajkairól.

A nagybányai ev. ref. egyházmegye közgyűlése.

A nagybányai ev. ref. egyházmegye f. hó 3-án tartotta az évi második gyűlését Szinér-Váralján számos egyházi és világi tagok jelenlétében és buzgó érdeklődése mellett. Bencsik István esperes és gróf Dégenfeld Sándor egyházmegyei gondnok elnöklelte alatt.

A 60 számot tevő tárgysorozatból a fontosabb és közérdekű tárgyakat a következőkben emelem ki: Megnyitó beszédében esperes fájó részvétellel emlékezett meg nh. Böszörményi Sándor világi tanácsbíró haláláról. A hithű és ügybuzgó férfiú emléke jegyzőkönyvünkben örökítették.

A terjedelmes esperesi jelentés az egyházak anyagi és szellemi állapotáról megnyugtató képet tár elénk. Buzgóság és áldozatkészség jeleivel találkozunk csaknem mindenik egyházunkban. Vallás-erkölcsi élet emelkedőben. Az egyházpoltikai törvényeknek semmi kedvezőtlen hatása nem mutatkozott ez ideig egyházi és vallástársadalmi életünkben. A nagy egyházi és iskolai terhek mellett is állhatatos hűséggel és szeretettel ragaszkodnak hűveink hitközhöz s ev. ref. egyházunkhoz. Áttérések s felekezethöz kilépések nem fordultak elő. Egyházunk szertartásait mindenütt igénybe vették a hűvek Iskola-ügyünk is fejlődésben van. Közéletben két egyház állított második iskolát: Ombod és Egri. Panasz merült fel, hogy némely egyházban, az egyházlátogató gyűléseken több presbyterek nem jelentek meg. Bár ez csak szórványosan fordult elő, merlgen sok egyházban meg örömmel lehetett szemlélni, hogy a nagy dologidő dacára — a látogatás június közepén tútra esett — teljes számban vettek részt a presbyterek a gyűléseken; bár e tekintetben átmeneti helyzetben vagyunk, a mennyiben még csak pár éve, hogy a látogatás ideje tavaszra s így a nagy munkaidőre tetetett s mint minden helyzetbe, úgy ebbe is bele kell szoknia a gondolkodásnak és érzületnek: mégis komoly figyelmeztetés intéztetett gyűlésünkben a presbyteriumok tagjaihoz, hogy azt az egy órát, mit az egyházlátogatás kíván tőlük, tartsák hivatalos állásukból folyó kötelességöknek az egyház ügyeinek áldozni.

Több egyházban a küldöttségek nem vizsgálhatták meg az iskolákat, mivel azokat a küldöttség megjelenése előtt vizsgálva vagy vizsga nélkül bezárták. A tanítók azzal mentették magokat, hogy kénytelenek így tenni, mert a confirmáltak Pünköszt után elhagyják az iskolát, a többi gyermekeket is a nagyobb dologidő eljöttével kiveszik a szülők az iskolából s így ha késnek a vizsgával, nincs azt kivel megtartani. A polgári eljárás pedig nem tesz semmit a mulasztók, az idő előtt iskolát elhagyók szüleivel szemben. Közgyűlésünk a régi bajt — amennyire tőle függ — gyökeresen orvosolni akarván, kimondotta, hogy a növendékek csak a 12-dik életévök betöltését követő évben confirmálhatók. Tanítóknak és előjáróságoknak fegyelmi büntetés

terhe alatt megtiltatott az iskolák időelőtti bezárása, a hibás tanítók ezenfelül még segélyben sem fognak részesíttetni. A vármegyei közigazgatási bizottsághoz pedig átir egyházmegyénk, hogy végre-valahára komolyan hajtsa végre a népiskolai törvény azon rendelkezését, mely a mulasztók szüleit pénzbírsággal sújtja. Többször hozott határozat: vajjon lesz-e ezuttal eredménye!?

Az üresedésben levő egyházmegyei egyházi aljegyzői állás, a beérkezett szavazatok többsége által Magos Ferenc egri lelkészszel töltetett be, ki örömmel erősített meg állásában.

A nh. Gergely Károly siremléke és a nevére teendő jóékonny alapítvány ügyében az egyházmegye a nagybányai egyházzal együttesen bocsát ki adakozásra felhívó szöveget, mely az egyházkerület útján megküldetik az egyházmegyékhez, egyházkerületünk fő- és középiskoláihoz gyűjtés eszközlése végett. Felkérjük az egyházkerületi közgyűlés is, hogy miután Gergely Károly tankönyvirásával közrehatott a népiskolai tankönyvpéztár gyarapításához, e péntzárból, vagy esetleg más forrásból szavazzon meg bizonyos összeget a kegyeletos és üdvös célra.

Az egyházmegyei tisztviselők fizetésének rendezésére vonatkozó bizottsági javaslat csak annyiban fogadtatott el, hogy az esperes fizetése 794 koronáról felemeltetett 1000 koronára. A többieké — alaphiánya miatt — marad a régi.

A lelkészi könyvtárak létesítésének fontos ügye javaslatlattel végett bizottságnak adatott ki.

A krassó-vidéki lelkészi kör indítványa folytán felir egyházmegyénk a kerületre, hogy az egyházi adózás megkönnyítése, az Erdélylyel való tökéletes unio megvalósítása, és az egységes liturgia behozatala ügyében kérje a konventet törvényjavaslatoknak oly időben leendő készítettésére, hogy azok a zsinat előtt az egyházmegyék és kerületek által tárgyalhatók legyenek.

A gyámintézettől felszabadult államsegélyt egy „egyházmegyei lelkészi nyugdíjintézet“ alapjának készítésére rendelte egyházmegyénk közgyűlése fordítani, illetve tökécsíttetni. Tehát a mustármag el van vetve. Ennek egyházakra és lelkészekre majdan kiáradó áldásain kívül már most meg van azon üdvös hatása, hogy ezzel megszűntnek hisszük, a régi és ifjabb lelkészek közt antagonizmusra s talán érzelmi elhidegülésre is okot szolgáltató törekvést, melylyel az ifjabb lelkészek a már jogilag bezárt gyámintézetet újolag megnyitattani, s abba magukat bevételni kívánták, vagy ellenkező esetben a szóban forgó államsegélyt, részükre, külön gyámintézet létesítésére kiadatni sürgették. Vajha úgy legyen!

Az egyházmegye története I. kötetének megírásával — miután az erre megbízott Gergely Károly kezéből kihullott a toll — az ő általa gyűjtött adatok felhasználásával, a II. rész megírója Soltész János bizatott meg. Kisebbszerű történeti rajz lesz ez is mint a II. rész, mert nagyobb rendszeres történeti mű sok időt s nagy költséget igényelne. Arra pedig szegények vagyunk.

Ezekon kívül több kisebb s kevésbé közérdekű ügyek tárgyalása vette igénybe a közgyűlés idejét s a tagok buzgó érdeklődését.

Végül néhány közigazgatási bírósági ügy elintézése után, a gyűlés d. u. 2 órakor berekesztetett.

Szabó József.

Pénzváltók a szószéken!

Nagy érdeklődéssel olvastam *Falusi papnak* fenti cím alatt közölt cikkét. De úgy gondolom, a legnagyobb érdeklődéssel olvasták maguk a theologusdiákok, a kiknek érdekében írta meg — hiszem — cikkíró idején való gondolatait. Idején valónak azért mondom, mert a theologus diákokra nézve mi sem égetőbb szükség, mint hogy ebben a tekintetben is részesüljenek már egy kevés, bár elég jól megérdemelt figyelemben.

Mert csakugyan úgy áll a dolog, a miként *Falusi pap* megírta, semmit se várnak nagyobb remegés között a theologus diákok mint az electiót. Régebben — talán emlékeznek rá még azok, a kik élveztek — ezeknél az electióknál semmi sem volt kedvesebb és várvavartabb. Ma már, ha várja is a theologusdiák, félelemmel bosszúsággal várja az electiót, mert azt találgatja magában, hány ekklezsia *irt már be*, hogy nem kér legátust vagy ha kér, hát megnevezi egyúttal az illető nevét is, szóval — specifikál. A rokonság, a jó barátság révén megindul a protekció és minden apa azon működik, — tisztelet a kivételeknek — hogy fia, ha nem theologus is, mindig a legjobb egyházakba specifikáltassék. Ismerek egyházat, a mely annak idején beirt az akadémiai tanácshoz, hogy nem kér legátust. Persze azt nem írta meg egyúttal, hogy a kit specifikálni akar, az egy r. katolikus akadémia joghallgató-növendéke. De hát annak a joghallgatónak édes apja egykor iskolatársa volt az egyház egyik presbiterének és ez a barátság elégséges volt arra nézve, hogy ily módon elvegye a kezéből valamelyik theologusnak azt a segélyösszeget, a melyet pedig az egyház saját érdekében sem adhattott volna annak a joghallgatónak. Mert azt hiszem, hogy — bár az idevágó infézkedés egyenlően megengedi a joghallgatóknak is a legátuskodást — senki se állítja, hogy méltóképen forgolódhatott az a joghallgató az urnak dolgai körül annál is inkább, mert az említett ekklezsia a nagyobbak, mondhatnánk a legnagyobbak közül való.

Am ez nemesak a tiszántuli meg a tiszáninneri kerületben van így. Minden kollégium theologus diákja e miatt panaszkodik. Igenis, panaszkodik. Mert bizony nem egészen úgy van ám az, a hogy *Falusi pap* írja, mintha a theologus diákok ebbe a visszás állapotba belenyugodnának, belenyugodtak volna valaha. Nem. És épen ennek az állításnak a téves volta miatt vettem fel a tollat, hogy írjak valamit, épen a theologus-diákoknak e nemű mozgalmáról.

Épen a felebbvaló években heves összeütközés volt e miatt a theologusok és jogászok között, a mi az ifjusági élet terén hátrányos visszahatást is szült azután. Nem tudom, cikkíró ur ösmeri-e a theologusdiákok lapját, a melyik Debrecenben jelenik meg s a melynek a címe „Közlöny“. Ebben a kicsiny lapban erős kifakadások történtek ez ellen a rendszer ellen, de hát ki adna valami sokat arra a szerény ifjusági lapra? Talán nem is olvasták, a kik tudtak volna segíteni a dolgon. Ám a mozgalom nemesak ennyi volt. Kérvény kérvényt ért. Az akadémiai tanács határozott is ebben a tekintetben. De hát mit ér az, ha nincs hatalmában kellő intézkedést tenni. Először — gondolom — két konviktusi helyet alkotott theologusdiákok részére, a mely két helyet a specifikálás alkalmával befolyt ugynevezett büntetési pénzekből tartott fenn. Azután, hogy ez se sokat használt, újabb kérvényezés folytán úgy határozott, hogy a specifikálások büntetés összegét följebb emeli. De megint mi az, ha pl.

egy joghallgató, a ki rendes körülmények között 10—15 frtos legációba megy, egy 60—70 frtos legációba való specifikálás alkalmával fizet büntetésképen legfeljebb 10 frtot? Ennyi büntetéspénz elveszi-e annak a joghallgatónak kedvét a specifikálástól? De a mozgalom tovább ment. Kérvényt szerkesztettek, megokolni igyekezvén benne a specifikálások alkalmával történő visszaélések rájuk nézve káros voltát és azt benyújtották az egyházkerület elé, kérvén, hogy a specifikálásokat egyszerűen törölje el. A válasz az lett, hogy a kérvényt — mint kivihetetlen dolgot — föl se terjesztették az egyházkerület elé. Így aztán nagyon természetes, hogy a theologus diákok mozgalmairól nem lehet hallani semmit, se ők nem igen remélhetik sorsuknak megváltozását.

Pedig hogy mennyire óhajtható dolog volna ezen is segíteni, mindenki beláthatja. Nem csupán, hogy ezt is betudhatjuk a theologus-létszámapadás egyik s nem épen kicsinylendő okául, de már maga az az elégületlenség, a mi ez a rendellenes állapot okoz a theologus diákok között, kik sok tekintetben ezekre a szerény legátumokra vannak utalva (bizony szerény, mert utóbbi időben nagyon sok egyház csökkenté adományát a legátusoknak) elégséges volna arra nézve, hogy azt elenyéztessék azok, a kiknek az jogkörükbe esik. Legalább ne látnak már itt a protekció hatalmát és nagyságát, általánosságát, ne kellene a megérdemelt segélytől elesniök, csak azért, mert ők nem születtek olyan szülőktől, a kik széles összeköttetéssel bírnak.

Am nem mindenütt van ez így. Nem kell mindenfelé így félni az egyházközség vezetőinek, hogy melyik pereben kopogtat be hozzájuk valamelyik ismerősük, jóbarátjuk egy kis protekcióért. Van ekklezsia hol már emlékezet óta nem specifikáltak s ahová már nem is mer fordulni a deliquens, mert hiába. Nincsen az itt határozatba hozva, hogy így nem akarnak segíteni senkit, de már vérükbe ment az talán a presbitereknek, hogy ilyenre még csak nem is gondolnak. És így van ez jól. Mert, igaz ugyan, hogy minden ekklezsia szabadon rendelkezhet a maga adományával, még az az egyház sem tagadhatja, aki majd minden ünnep alkalmával specifikál, hogy ez nincs rendjén és hogy adományával első sorban theologusokat kellene segíteni és hogy ez az egész intézmény első sorban és kizárólag épen a theologusok számára állított fel.

A helyzetben, az állapotban talán lehetne úgy segíteni, ha az egyházkerület kimondaná, hogy a specifikációt eltörli egyszersmindenkorra. Nagyon természetes, hogy ez a határozat sok tekintetben az egyes egyházak autonomikus jogaiba ütköznék, de hát sok olyan rendelet származott már s kell is hogy származzon, a melyik sérti ugyan az egyes egyházak autonomikus jogait, ám az egyetem, az összes érdekeit mindenkor előmozdítja és helyesen szolgálja.

Nagyon természetes, hogy az a mód is megfelelő a specifikáció megszüntetésére, a mit a nagy tiszteletű szerkesztő ur ajánl hogy mondattassék ki egyszerűen a presbitérium által, hogy nem fog specifikálni s így ezen határozat által eleve eleje vétetik minden kilincselésnek. Csakhogy ezt sem lehet minden helyen keresztülvinni. Ismerek egyházat, ahol épen a főgondnok tett indítványt a specifikálás eltörlésére, de hiába, mert a presbiterék, sőt maga az egyik lelkész is elleneztek azt s így minden jóakarat hiába volt, pedig épen világi embertől indult meg.

A légcélhozvezetőbb eljárás fonala azonban az akadémiai tanács kezében van. Igenis, ha a büntetéspénzt feljebb emelné, ugy nagyban csökkenne azoknak az ifjaknak a száma, a kik ily módon akarnak átvergődni a tanulói évek nyomoruságain. Ha pl. egy eligáló 15 frtos helyet kapna *electio* útján, de a specifikáció révén 60 frtos ekkleziába megy, ne 10 frtra büntettesék az, de úgy hogy a két legátum közötti differencia büntetéspénzbe esnék, szóval ne jutna neki több, mint amennyit a rendes helyen megkapott volna. Egy pár ilyen büntetés elég volna, elriasztaná a specifikáláshoz való nagy kedvet és hajlandóságot. És az akadémiai tanács tettéhez az igazságtalanságnak még csak árnyéka sem féreközhetne, mert hiszen ez által a büntetés által csak egy másik, tényleg meglevő igazságtalanságnak venné elejét, aminek következménye amilyen üdvös, épolyan eredményes is lenne.

Akkor nem kellene panaszkodni azok miatt a pénzváltók miatt, akiket a nembánomság, a közönyösség, meg a protekció, már a — szószerűkhöz juttatott.

Juhász Sándor,
vallásánár.

A kérdés kifejezett lényegéről.

(Megszivélendők az Egyh. Törv. 112., 130, és 134. §§.)

Törvény értelmében és érdekében bátorkodom szót kérni, ama bizonyos kilátásban levén, hogy a Nagytiszteletű Szerkesztőség, mint jóságos házigazda — a fenti merész kopogtatásomra — azt válaszolja: Szabad a szólás, csak röviden, tárgyilagosan és kiméletesen! * E hármasszóval szerint kívánnék szólani az imént lefolyt vitás kérdés lényegéhez, melyben csupán a kérdésre kívánom irányozni a szót és figyelmet, a benne szerepelt személyekre pedig annyiban kívánok figyelemmel lenni, hogy őket egy szóval se bántsam meg, miután köteles tisztelettel föl kell tennem mindkettőjükről, hogy az igazság kimondása bántásukra nem lésson.

Teljes jóakarattal kívánom megérteni is, elérteni is mindazt, mit az ismeretes kérdésben úgy Mező Lajos ur, mint Dombi Lajos ur mondott. Nem lévén időm arra, hogy akár az egyiknek, akár a másiknak szavait pontosan idézzem: egyszerűen a mondottak értelmére hivatkozom. Ha jól értettem meg Mező Lajos urat: ő azt kívánja és azt sürgeti, hogy az egyházi szertartás végzendői körül bennünket *formailag* oly hivatalosan megszabott és egyetemes érvényű kalauz, — mondjuk ágendáns könyv — vezessen, a melynek megszabott *rendétől* eltérni szabad se legyen, szükség se legyen. Én így értem, a mit ő mondott, ha ő maga is így értette: igaza volt és van, mert ily általános erejű és irányu rendtartásra mindig, tehát ma is szükség van, a multban pedig ennek nélkülözhetlen voltát atyáink még jobban érezték. Hogy az időnként és helyenként fölbukkanó eltérések honnan eredtek és hová vezethetnének: itten taglalni nem szükség. Tény, hogy a végtele-nig mehető és igen sok bajt okozható eltérések ellenében az egyházi kánonok mindig állást foglaltak, azt foglalnak a jelen érvényben álló Egyházi Törvény több cikkelyei is, főként pedig a fennhivatolt §§, csupán azt lehetne hozzátenni, hogy a törvény idevonatkozó rendelkezései mellett legtöbbször az ellenőrző erély hiányzott.

* A M. L. és D. L. közötti vitát lezártuk ugyan, de nem vitázó, hanem a kérdés lényegével foglalkozó, sorok előtt szivesen felvonjuk a sorompót.
Szerk.

S némileg hiányzik ma is. Viszont ha Dombi L. urat is helyesen értettem meg: azt mondja, hogy a szertartási beszédek társalmának megköttetéséhez és esetről-esetre megszabott szövegek kötelező használatához soha hozzá nem járul és ezen hozzá nem járulását elvekkkel is, példakkal is kellőképen megindokolja. Hát ez kérem megint arany igazság és igen dicséretes állásfoglalás: *sed his non erat hic locus*, mert hát a beszédek tartalmi szabadságát senki se ostromolta meg, tehát Mező Lajos sem. Azt pedig magyarázni feleslegesnél is feleslegesebb, hogy a forma, vagy mondjuk *rendtartás* megköttött állapota, a tartalom korlátlan szabadságának — a formulárekát természetesen leszámítva, egy mákszemnyit se árthat. A nagy költők és a kis költők alkotásai a grammatikának és poetikának ugyanazon bilincsei közt jöttek világra, az előbbieket mégis nagyra vitték dolgukat. A retorikának, logikának és politikának képesai a Kossuth beszédeinek testét még könyörtelenebbül szorítják az ékesszólás diszmentéjébe, mint a többi szónokokéit, mégis biztosabb állásuak, mozgékonyabbak, gyorsabb s magasabb röptűek ezek, mint a gyöngye ellenfelek tágabb szabásu alkotásai. De előttem nem az a különös, miként lehet védelmére kelni egy meg nem támadott igazságnak, hanem inkább az az érthetetlen, hogyan lehet magánvélekedés tárgyaként huzivonni és szűkíteni oly kérdést, a mely tétéles törvényvel tisztázva van, s miként lehet lejártni egy pört a megfelelő *törvény* meghallgatása nélkül. Pedig éppen arra voltam kíváncsi, miképp értenek az idézett §§-ok, főként a 130-ik § dolgában? Ugy, mintha az nem is volna.

A 112-ik § szerint: „Minden lelkésznek kötelessége a nyilvános istenitiszteletnek és a sákrametumok kiszolgáltatásának *megszabott rendéhez szorosán alkalmazkodni*. Itt ki van mutatva a határ meddig tart a kötelezettség és meddig a szabadság. El van ösmerve, hogy cultusunkban nem pusztán a szokásnak és egyéni szabadságnak, de bizonyos *megszabott rendnek* is kell érvényesülni, csak az a kár, miszerint arról nem intézkednek törvényeink, mi legyen e *megszabott rend*, illetve melyik rendet kell az igazi gyanánt tekinteni és követni?

Tudva van ugyanis, hogy úgy istenitiszteletünkben, mint különösen a sákrametumok kiszolgáltatásában többféle *rend* jutott érvényre, körülbelöl annyiféle, sőt talán több is, ahány egyházkerület vagyon. Hogy ez az egyetemes egyház igaz egységének nagy dicsőségére nem szolgál, de nagy erősségére sem, azt kiki jól tudja. P. o. a hol én születtem *ott* más az istenitisztelet rende, és a hol tanultam, *ott* megint más, pedig mindenik egyház a tiszántúli kerülethez tartozik; a hol lelkészi szolgálatomat kezdettem, *ott* ismét más rendnek érvényesülését találtam és a hol ma szolgállok, ismét más rendnek kell meghajolnom. Hogy eme sokféle *rendtartás* hívei mind szentül meg vannak győződve a magok ösvényének helyességéről, sőt hogy valószínűleg mindenik a maga *rendét* érti és tekinti a törvényben hangzó „megszabott rend“ elvének kimetszett bélyegeül és gyakorlati valóságául: az is több mint bizonyos, de hogy voltaképen melyik a törvényben irott *megszabott rendnek* tökéletes kiabrázólása azt fájdalom a vitázók nem mutatták ki.

Viator.

(Vége köv.)

IRODALOM.

A népvándorlás kora.

Írta: Dr. Borovszky Samu. A „Nagy Képes Világtörténet“ IV. kötete. Franklin-Révai. 1900. Ára diszkötésben 8 frt.

A népvándorlás szép és érdekes, mesés és komoly, homályos és fényes korszakról szóló jeles művel ajándékozta meg a magyar közönséget dr. Borovszky Samu. a jönevü történész és kiváló stílusista, kit a népvándorlás korára vonatkozó régebbi buvárlataiért a magyar tudományos Akadémia is tagjai sorába választott. Most nemcsak tudományának, hanem művészi érzékének is jelet adta, mikor e komoly, tudós munkát oly szépen írta meg, hogy olvasása valóban élvezet. A jeles új munka áttekinthetően és eredeti felosztásban adja e kor népeinek történetét, különös súlyt helyezvén a hazánk földjén megfordult nemzetekre, kiváltképpen az itt letelepedett rómaiak, hunnok, avarok, szlávokra. A terjedelmes kötet végén világhírű orientalistánk, Goldziher Ignác foglalja össze egy jeles kis essayban az Iszlám alaptanait és történetét. A nagybecsű könyv terjedeleme is, az illusztrációk számára is fölülmúlja a Nagy Képes Világtörténet eddig megjelent kötetét. A szövegeképeken kívül vagy 100 nagy külön melléklet szaporítja a roppant gazdag illusztráció-tartalmat, s azonfelül tizenkét gyönyörű színes kép, melyek a legnevezetesebb mecsetek, bizanci mozaikok, kódexek és miniature-ok legszebbjeit mutatják be hű képen. A képeknél is különösen meg kell említenünk az erős magyar szempontot. Sok magyar tárgyú, magyar vonatkozású kép van itt összehalmozva, ami igen nehéz munka lehetett, hisz alig vannak e korból emlékeink. s ami van nagyon szét van szórva. Itt pedig itt találjuk római és népvándorláskori emlékeinket, a szép csavaros fibulákat, kettőt színes, remek képen; a Lehel kürtjét és a pécsi ó-keresztény sírkamra falfestményét.

A kötet a „Nagy Képes Világtörténet“ IV. kötete. Az egész munka 12 kötetre van tervezve, így a most megjelent kötet egyharmada már a közönség kezében van. A nagy munkát megrendelhetni a kiadóknál (Révai Testvérek Irod. Intézet Budapest, VIII., Üllői-út 18.) s bármely hazai könyvkereskedésben, részletfizetésre is. Egy kötet ára diszkötésben 8 frt.

Fizika és Fizikai Földrajz. A vallás- és Közoktatásügyi Miniszter 2743 1900. szám alatt — mint a Hivatalos Közlöny aug. 1. számából olvasható, Makay István pápai ev. ref. főgymnasiumi tanár „Fizika és Fizikai Földrajz“-nak második kiadását gymnasiumok részére engedélyezte.

A kiadó Franklin-Társulat ezt is — mint az első kiadást — a nála megszokott csinnal, izléssel és nagy betűvel nyomtatva állította ki.

Ez idő szerint fizikai földrajzot csak két református szerző ír, u. m. Laky budapesti ref. tanár és Makay. Laky u. n. csillagászati földrajza azonban csak a saját földrajzához használható, míg a Makayé bármelyikhez. A tanintézetek figyelmébe ajánljuk!

Gian Giacomo Maurette búcsúszava a pápához. Az olasz eredeti nyolcadik kiadásából fordította Szabadi Béla. Ára 50 fillér. Budapest, 1900. 8° 100 l. Ez érdemes munkának magyar nyelven való megjelenése Irsay József egyházfelügyelő áldozatkész hitbuzgóságának köszönhető, a mennyiben ő a saját

költségén adta ki a könyvet és jövedelmét a prot. orsz. árvaház céljaira ajánlotta fel. Nem lehet elég elismeréssel emlékeznünk meg egy ily buzgó egyháztagról, a ki míg egyfelől a prot. egyházirodalom érdekében is hoz nemes áldozatot, addig másfelől hálásan fogadott jötekonyságot is gyakorol. A mult idők dicsőült nagyjainak szellemét látjuk ily tettekben felelevenedni, s azt óhajtjuk: báresak minél többen követnék a nemes példát! — A Gian Giacomo Maurette búcsúszavát méltó volt lefordítani magyar nyelvre s érdemes megismertetni a magyar közönséggel. A fordítással Szabadi Béla derekas munkát végzett. Stylusa szabatos, könnyen-folyó, világos, úgy hogy mindenki élvezettel olvashatja. De mindenekfölött áll az a lelki haszon és tanulság, a mit a könyvből meríteni lehet. Maurette Serrán, egy francia városban működött, mint helyettes lelkész a 30-as évek végén. Ekkor történt, hogy Toulouse érseke egy kiáltványban megtámadta a reformátusokat. Ezek választak a támadásra. E választ megszerezte Maurette s ebből arról győződött meg, hogy a mai róm kath. vallás nem a Krisztusi kereszténység. Így mindinkább felvilágosulva, végül Charlier evangélikus prédikátor hatása alatt nyiltan elszakadt a róm. kath. egyháztól. Ennek az embernek lelki hányattatásait, püspökével való levelezését, kiátkoztatását, a kiátkozás képtelenségét, azután a római kath. egyház számos tanának szentíráseellenes voltát adja elő a könyv éles észszel, sok tudással s a biblia és dogmatika alapos ismeretével. Nem egy érve világítja meg egészen új oldalról a kiválóan pápás tanok helytelenségét s mutatja ki azok tarthatatlanságát. Ily tanok, a miket a könyv sorra vesz: az excommunicatio, purgatorium, fülbegyónás, a szentekhez való könyörgés, a képek imádása, a közös könyörgések, melyek a népek előtt idegen nyelven tartatnak, a mise, az áldozó papság, a szentírás olvasásának tiltása stb. Majd feleletet ad a szerző néhány kérdésre, melyet római theologusok szoktak a protestánsokhoz intézni. A feleletek találók és frappansok. Utóljára szól a pápák és püspökök által a Jézus Krisztus egyházába bevitt újításokról, miknek száma légió, úgy hogy azok az evangéliumot egészen elhomályosítják. Ezért volt szükség a reformáció tisztítási folyamatára, mely a kath. egyház újításainak s toldásainak is megálljt parancsolt. Legalább egy időre, mert ujabban már létrejött az infallibilitas képtelen dogmája, most pedig a Mária istenítése felé hajtatik a pápás egyház s így a legjobb uton van a pogány polytheismushoz. A Maurette művét magáért is, a szép célért is, a legmelegebben ajánljuk prot. hitsorsosaink figyelmébe. Kapható Budapesten, a Hornyánszky Viktor könyvkereskedésében. V., Akadémia-u. 4.

Uj lap. A magyarországi ev. ref. theologiai akadémiai ifjusága május hóban Debrecenben tartott kongressusán elhatározta, hogy f. év szeptember hóban egy új lapot indít meg, mely a magyarországi öt ev. ref. theologiai ifjuságnak hivatalos lapja lesz. E végből a Debreceni Hittanszaki Önképző Társulat kiadásában eddig megjelent 30 éves multú *Közlönyt* országos theologus ifjusági lappá emelte. Az új Közlöny, mely az egyes theologiak közt erős összetartó kapocs s az ifjuság szellemi munkásságának emelője lesz, szeptember elején jelenik meg Debrecenben. Minden egyes theologia munkatársat jelöl ki saját kebeléből és szerkesztő a kongressus megbízásából Nánassy Lajos lesz. A közlöny havonként kétszer jelenik meg ivnyi terjedelemben. Az új lap theologiai, ifjusági életet érdeklő és egyház-

társadalmi cikkeket foglal magában, de nem zárkózik el a szépirodalmi termékek elől se. Előfizetés egy évre 6 korona, fél évre 3 korona. Addig is, míg a jövő hóban az első szám megjelenik, felhívjuk a lapra olvasóink figyelmét.

A D A T O K

a tiszántúli ev. ref. egyházkerület kebelében lévő egyházak történetéhez.

81. Adatok a törökszentmiklósi ev. ref. egyház történetéhez.

(Vége.)

3. Özv. Kormos Izsákné szül. Ráci Borbála egyszerű földművesnő alapítványa. Ezen buzgó vallásos nő egyháza iránti szeretetét tetteiben kívánván kimutatni, egyedüli földi reménye s támasza, egyetlen gyermeke elvesztése után annak nevében „Kormos Sándor emlék-alap” címen 1400 frt alapítványt tett; 1896-ban, édes hazánk ezeréves fennállásának esztendejében, oly feltétel alatt, hogy nevezett alapítványi összeg kamatos kamatjával mindaddig tőkésítették, míg az a 310000, azaz háromszázötven ezer forintot eléri, a mikor is 200000, azaz kétszáz ezer forint mint örök alapítvány lesz kezelendő, melynek évi kamatja az egyház közszükségeinek fedezésére, első sorban a lelkészek fizetésére lesz felhasználandó, a fennmaradt 110000 frtból 90 ezer építési és pedig első sorban templomépítési célokra fordítandó, az így megmaradt 20 ezer forint kamatos kamatjával addig tőkésítendő, míg a 120 ezer forintot eléri, a mikor 100 ezer forint a már meglévő 200 ezer frt örök-alapítványhoz lesz csatolandó, a 20 ezer forint pedig ismét 120 ezer frtig növeltessek és e módon a „Kormos Sándor emlék-alap” oly összegig növeltessek, míg annak évi kamatja egyházunk mindennemű közszükségeit fedezheti.

Ugyanezen özvegy „Kormos Sándor emlék-alap” címen 300 frtos alapítványt tett oly célból, hogy annak évi kamatjából egyházunk egyik nagy ünnepén az Ur asztalához szükséges urvacsorai bor szereztessék be.

Ugyanezen özvegy harmadik alapítványt is tett, a mennyiben az ev. ref. egyháznak hagyományozta Deák Ferenc-utcában 606-ik szám alatt fekvő házát és beltelkét és pedig az egyházunk kebelében alakult „Szeretet Egyesület” céljaira, első sorban „szeretetház”-nak, ha erre bármilyen szükség nem lenne, felhatalmazza az egyháztanácsot a hagyományozott ház és beltelek eladására s az így befolyt összegnek, mely „Kormos Sándor emlék-alap” címen kezelendő, — kamatjai felhasználására.

4. Csongrádi Illyés gyermektelen buzgó egyháztag „Csongrádi Illyés alapítványa” címen 200 frt alapítványt tett oly célból, hogy annak évi kamatja urvacsorai bor beszerzésére fordíttassék.

5. Tekintetes Polgár József főgondnokunk és testvére Polgár Emma férjezett Jurenák Sándorné úrnő felejthetetlen jó édes atyjuk Idősb Polgár József 1894. okt. 19-én minden fájdalom nélkül bekövetkezett csendes és nyugodt halála után „Idősb Polgár József emlék-alap” címen 1000 frt alapítványt tettek, édes atyjuk intenióját tartva szem előtt „Közművelődési célokra”, ki ugyanezen célra „Polgár József alapítványa” címen már megelőzőleg 1000 frt alapítványt tett. Ezekből látható, hogy eddigi alapítványaink legnagyobb része „Polgár-alapítvány” s így a „Polgár család” méltán számítható

egyházunk legnagyobb jöltevői közé, úgy a múltban, mint a jelenben.

6. Néhai Varga József egyháztag végrendeletileg hagyományozott az egyháznak 200 frtot, mely „Varga József alap” címen, az alapító akarata értelmében szegénysorsú iskolás gyermekek segélyezésére gyümölcsöztetik.

7. Néhai Szondy Lajos lelkész örökösei „Szondy alap” címen 100 frtot adományoztak egyházunknak, melynek évi kamatja két szegénysorsú s jótanuló és pedig egy fiú és egy leányiskolai növendéknek adatik ki közvizsga alkalmával ösztöndíjúl.

8. Molnár Borbála földművesnő végrendeletileg hagyományozott 100 frtot, mely az alapító nevében szegénysorsú gyermekek segélyezésére gyümölcsöztetik.

9. Kovács Pál gyermektelen egyháztag adománya 100 frt, mely a „Hagyományok” és „adományok” alapjához csatoltatott.

10. Özv. Pap Péterné buzgó özvegy adománya a „Hagyományok s adományok alapjára” 50 frt.

11. Ugyanarra özvegy Simon Jánosné adománya 5 forint.

12. Az „Ev. ref. ifjúsági egylet alap” javára adakoztak:

Özvegy Pap Péterné . . . . . 50 frt.

Özvegy Cs. Szabó Istvánné . . . . . 50 „

Alapvagyon 1896. dec. 31-én . . . . . 100 frt.

13. A közbirtokosság 1895. jan. 2-án kelt alapító levele értelmében „A törökszentmiklósi volt úrbéres gazdák és zsellérek 10000 frtos iskolai alapja” címén 10 ezer frtot adományozott egyházunknak, a gazdaságnak ezen örök hálára kötelező alapítványa tette lehetővé, hogy 1895. év folyamán két tanítói állást rendszerezíthetünk.

14. Végre Özvegy Gremesperger Ferencné, született Bodnár Julianna r. cath. vallású nő, néhai hű élet-társa, Mohai Szabó Zsigmond emlékére 1500 frtos alapítványt tett az egyházunk által gyakorolt különféle jótékony célokra, mely összegnek hagyatékából leendő kifizetéséről végrendeletileg intézkedett.

Ugyanezen úrnő bőkezű jótékonyágát hirdeti az 1897. márc. 17-én az ő költségére felállított s közhasználatnak átadott új toronyóra minden ütése, mely remek a modern technika minden vívmányát feltüntető óraművet Dadai József nagyváradi torony-órás és műlakatos készítette nevezett úrnő által egyszerre kifizetett 740 frtért, művéért 10 évi jótállást vállalt.

VI. Az alapok állása 1896. dec. 31-én:

1. „Polgár-Mészáros alap” betáblázott kötvényeken	11298.44
2. „A törökszentmiklósi volt úrbéres gazdák és zsellérek	10000.—
3. „Polgár Zsigmond alap”	1101.40
4. „Polgár József alap”	1000.—
5. „Id. Polgár József emlék-alap”	1000.—
6. Írsai-féle „Templom-alap”	1042.07
7. „Szondy-alap” takarékpénztárban	105.31
8. „Molnár Borbála-alap”	112.78
9. „Varga József-alap” betábl. kötv.	200.—
10. „Ev. ref. ifjúsági egylet alap” tak. pénzt.	101.79
11. „Hagyományok és adományok alapja”	50.81
Összesen :	26012.60

VII. Az egyház földbirtokai.

	kat. hold	négysz. öl
1. Saját használatában	8	547
2. Lelkészek használatában	39	400
3. Tanítók használatában	20	464
4. A gazdaságtól iskolai célokra adatott	37	1403
5. Temetőkeret	20	1534
6. Faiskola területe	—	1129
Összesen: 127		677

Ezek voltak azok, miket a „Történeti visszajelentés” kiegészítéseül jónak láttam feljegyezni.

„Az egyedül böles Istennek legyen dicsőség a Jézus Krisztus által mindörökké Amen.” (Rom. XVI. 27.)
Török-Szent-Miklós, 1897. július 26.

Vadai Ferencz,
ev. ref. lelkész, egyh. elnök.

KÜLÖNFÉLEK.

— **Apró hírek.** A beregi ev. ref. egyházmegye f. hó 27. fogja tartani őszi közgyűlését. — **A magyar prot. irodalmi társaság** pozsonyi gyűlésén debreceni theol. akadémiánkat Eröss Lajos dékán fogja képviselni. — **Egyházmegyei jegyző választás.** A felsőszabolcsi egyházmegyében lic. Rácz Kálmán helyébe, a presbyteriumok Koroc József berecei lelkészt választották meg 46 szavazattal Erdélyi Imre 43 szavazata ellenében. E. m. tanítói képviselő László Gyula bákai tanító lett.

— **Gyülekezeteink köréből.** A fehérgyarmati egyház a nyár folyamán renoválta templomát, tornyát. Ráfért mindakettőre; az idő vasfoga ugyan meglátszott rajtuk kívül-belül. A torony monumentális régi fatetejű, de annyira becses a maga nemében, hogy fővárosi előkelő műépítészek ellentmondtak annak, hogy most a renoválás alkalmával kasszáltassék a faburkolatú tetőzet s modernebb anyag lépjen helyére. Hát megmaradt a régi fatetejű szép sűrű torony a maga eredeti mivoltában, éppen hogy új köntösbe öltözött. Most aztán, mikor még az orgona is megjavult a **Kerékgyártó** uram keze alatt: mielőtt átadatott volna végkép rendeltetésének, följajánltatott a templom az örökkévaló Istennek, f. hó 9-én. Az egész avatási ünnepség — a községet ért hármass tűzvész okozta levertség miatt — csak szűkebb, úgyszólván családi körben ment végbe. Imát — gyönyörűt **Biki Károly** esperes mondott, aztán helybeli lelkész: **Fábián Károly** lépett szószékre s Ef. 4. 22—24. alapján tiszta evangéliumi, kerekded, szónoki erővel előadott beszédben fejtette ki, hogy az új templom szinte követelőleg sürgeti amaz egy szükséges dolgot: a megújulást a hitben s a megújulást az életben. Predikáció után **F. Varga Lajos** egyházmegyei főjegyző keresztelt két kisdedit; aztán jött az úrvacsorálás, melyet **Bartók Béla** helybeli segédlelkész emelkedett hangú agendázása előzött meg. Az úrasztalához számosan járultak. Úrvacsorálás után **Kassay Béla** istvándi-i lelkész esketett meg egy fiatal párt; a fiatal pár ez alkalomból szép kiállítású imakönyvet, bibliát s két zsolnárt kapott ajándékkul az egyháztól. Az ajándékokat az esketési beszéd keretében nyújtotta át eskető az ifjú párnak. Közben a helybeli dal-egylet egyházi szép énekeket adott elő, míg végül elzengettük a CXXII. zsolnárt 3-ik versét s a szerető Isten oltalmába ajánlott hajlékot elhagyók délután egy óra-

kor. Istentisztelet után 12 személyű ebéd volt a kaszinóban, mely tűzvész okozta romjaiból szintén csak most épül kifelé. A fungens lelkészek költöttek el itt ebédjüket, a helyi lelkész családja, az egyházmegye gondnoka, **Szegedy Antal** úr s az egyház algondnoka szíves társaságában. Ebéd közben egyházmegyei gondnokunk és esperesünk ragadták meg az alkalmat, hogy kifejezést adva a siker fölött érzett mindnyájunk örömeinek: elismeréssel adózzanak ama buzgaloméért, melylyel **Fábián Károly** lelkész barátunk, oldalán az ő hitvesével, nehéz, sulyos viszonyok közt igyekeztek megvalósítani a szép álmot megújítva látni templomot, tornyot! A férfias kitartás, komoly lelkészi utánlátás Isten segedelmével itt is sikerrel lett koronázva. Áldja meg az Isten a hiven fáradozókat! Áldja és tartsa meg a szent neve dicsőségére megújított hajlékot! — a — s.

— **Debreceni főiskolában** f. hó 11-én reggeli 9 órakor ment végbe az iskolai év ünnepélyes megnyitása, miután már előzőleg szept. 2—11-én a pót- és javító-, továbbá alap és államvizsgálatok felvétettek s a beiratkozások is megtörténtek. Az említett napon és órában ünnepélyes istentiszteletet tartottunk főiskolánk oratóriumában, a melyen az imaterem minden zugát zsúfolásig megtöltött főiskolai ifjuságon s a teljes tanári testületen kívül részt vettek főt. és méltóságos Kiss Áron püspök úr, Zsigmond Sándor egyházkerületi főjegyző, gróf Tisza István és neje, Komlóssy Arthur, Debrecen szab. kir. város főjegyzője, mint polgárm. st. helyettes, szintén a városi tanács képviselőiben Roncsik Lajos és Lovassy tanácsnokok, továbbá Dicsőfi József ref. lelkész, Lengyel Imre és dr. Kóla János főiskolai gazdasági tanácsosok, Dóczi Imre középiskolai felügyelő stb. A 37. dicséret három versének éneklése s a főiskolai kántus éneke után **Csiky Lajos** főiskolai lelkész lélekemelő buzgó imában kérte a megnyitott tanévre Istennek áldó kegyelmét, a mire ismét a kántus éneke s — befejezésül — a 179. dicséret 10 versének gyülekezeti éneklése következett. Majd a főiskola kis tanácstermébe vonultak a főiskolai előjárók és a tanári kar, hol főt. **Kiss Áron** püspök úr szívből fakadt szép beszéddel üdvözölte a jelenlevőket; az első barázda felhasítása alkalmából atyai áldását adta a tanári testület munkájára, mely a szellemi és erkölcsi tökéletesedés kánaánja felé van hivatva kalauzolni az ifju nemzedéket s az apostolok seniorának szavaival kérte a jelenlevőket: Fiaccáim, szeressétek egymást. Lelkes éljenzéssel fogadott beszédere a tanári kar nevében dr. **Bartha Béla** akadémiai igazgató válaszolt, hangsúlyozva a tanári testületnek főt. püspök úr személy iránti odaadó tiszteletét, ragaszkodását, s főiskolánkat, ennek nagy céljait egyházi és nemzeti szempontból egyaránt magasztos hivatását, a főiskola kormányzó testületeinek, Debrecen városa s a debreceni ref. egyház jelenlevő képviselőinek hathatós támogatásába ajánlotta, a mire a városi tanács nevében Komlóssy Arthur h.-polgármester azon meggyőződésének adott kifejezést, hogy a főiskolánkat és Debrecen városát századokon át összekapcsolt benső viszonynak a változott viszonyok közepette még szorosabbra kell fűződnie. A tanév-megnyitás utolsó aktusa a diszteremben folyt le, hol az akadémiai ifjuság és a megjelent közönség előtt dr. **Bartha Béla** akad. igazgató az „anarchismus”-ról nagyérdemű, tanulságos igazgatói székfoglaló értekezést olvasott. Mindenekelőtt a főiskola háláját s kegyeletét tolmácsolta nagy királynénk; Erzsébet emléke iránt. A mint monda, a protestáns egyház az elhaltak lelki üdvéért nem tart gyászistentiszteletet, mert a lélek

üdvösségét nem ettől teszi függővé, de a gyászt és tiszteletet lelkünkben érezzük és ápoljuk. Aztán szolt általában a társadalmi reformokról s élesen különböztette meg ezek különböző irányzatait, u. m. az általa u. n. *szociabilizmust*, társiassági rendszert, a melyet ma szocial-ethikai iránynak is neveznek; azután a *szocializmust*, a *kommunizmust*, az *anarkizmust*, melyeket oly szívesen vegyitenek össze, holott egymástól nagyon is lényeges elvi ellentétek s különbségek választják el. Mindenik főtanainak vázlatos ismertetése után főleg az anarkizmus eszméit szedte rendszerbe és boncolta, feltüntetvén ennek is számos eltérő irányzatát: az eszményi, a forradalmi anarkizmust s a hatványozódásukat képező u. n. tettek általi propagandát; a pozitív és nihilista, a vallásos és istentagadó anarkizmust. Röviden előadta az anarkista eszmék keletkezését és fejlődés-történetét, s habár az irodalomra idő hiánya miatt nem is terjeszkedhetett ki, de mégis talált alkalmat arra, hogy visszautasítsa és megcáfolja azt a vádat, mintha akár a kereszténységben, akár a reformációban csak lappangva is, volna valami közöség az anarkizmussal. Végül a tudományos szempontból egyedül számbavehető anarkista-elméletet az u. n. eszményi anarkizmust bírálta s ítélte el, mint társadalom bölcészeti rendszert. Felolvasását az akadémiai ifjusághoz intézett buzdító szavakkal s a tanév megnyitásával fejezte be.

— **Lelkészképesítő vizsgák** tartattak folyó hó 13-ik és 14. napjain Debrecenben. Második vizsgálatra jelentkeztek összesen 15-en. Ezek közül általános *jeles* eredménnyel képesítettek 3-an; *jó* eredménnyel 2-en; *kielégítő* eredménnyel 7-en, javító vizsgálatra utasítottak 3-an. Első vizsgálatra előállottak összesen 12-en, kik közül *jelesen* vizsgáltak 3-an; *jó* eredménnyel 5-en; *kielégítő* eredménnyel 2-en; visszavettek 2-en. *A javító- és pótvizsgálat ideje 1900. december 12. délután 3 órára tűzött ki.* Örömmel konstatáljuk e lefolyt vizsgálatról, hogy mint a fent olvasható kimutatás is bizonyítja, voltak elegenden, kik a komoly s felnőtt emberektől méltán meg is várható kötelesség-tudat által vezéreltetve, készültségöknek oly szép jelet adták, mely mindnyájunkat jól eső s igaz érzellemmel töltött el. Hogy nem kivétel nélkül mondhatjuk ezt a jelentkező atyafiakról az mindenek előtt nekünk esik rosszul; de elvégre is a vizsgálat lelkiismereti dolog s mert a magyar protestáns egyház egyik büszke erőssége és mentsvára a múltban lelkeszi kara tudományos képzettsége volt, ezt továbbra is megvédeni szent kötelességünk s a ki ebben kételkedik, jusson eszébe annak, a mit Seneca mondott: „Sacerdos non integri corporis quasi mali omnis res, vitanda est.“ De méginkább a nem ép *koponyájú pap*. A következő négy esztendőre az öszövetségi exegesiből *Mikeás profetiája*, az újból a *Pásztori levelek* tűzettek ki vizsgálati anyagul.

— **Hírek a debreczeni diák tüzoltó egyesület köréből.** Napokkal ezelőtt hírt adtunk volt már lapunkban arról a mozgalomról, melyet az 1879-80-ik iskolai évvel feloszlott diák tüzoltó egyesület tagjai indítottak a célból, hogy a feloszlás alkalmával kiállított kötelező okirat értelmében folyó év október hó 7-én egy nagyobb arányú találkozót és összejövetelt rendezzenek Debrecenben. A mint értesülve vagyunk ez az összejövetel és találkozó a maga nemében igazán páratlan leendő. Csapatostól érkeznek a levelek az ország minden részéből *Eröss Lajos* alelnökhöz, melyekben az egykori makhinisták sietnek magokról jelt adni s már ma lát-

ható, hogy ez a találkozás olyan régi barátokat fog a kálvinista Róma falai között összehozni, kik ez alkalom nélkül egymással az életben valaha még egyszer aligha találkoztak volna. Papok, tanárok, ügyvédek bírók stb. szóval a legkülönbözőbb társadalmi állású férfiak jeltik érdeklődésüket ez összejövetel iránt s aligha van közéletünknek olyan ága, mely e találkozáson képviselve ne lenne. A jeltadó s eddig beérkezett levelek között kétségenkívül egyik legérdekesebb az, melyben az elnökséget arról értesítik, hogy ennek a több százados multú diák tüzoltó egyesületnek legöregebb máig is életben lévő tagja: *Czike János, ki 1837-ben volt nagybotos. Jelenleg 88 éves; lelkész Duna-Radványon Komáromvármegyében.* Nem érdektelen tudni azt is, hogy azok közül, kik 1880-ban az egyesületnek tagjai voltak, eddigelé, tehát 20 év alatt, alig haltak el 3-an (hármán!) s ha ezt valaki szerfelett csekély perczentnek találná, jusson eszébe, hogy ez egyesületbe a tagokat megválogatták. Ide gyenge szervezetű, vagy éppen beteges ember be nem vétetett. Ennek a társaságnak a neve még a 19-ik század elején is ez volt: „*Erössművész ifjak társasága.*“ S ez mindent megmagyaráz.

— **Fertőző betegségek ellen,** melyek leginkább az egészségtelen ivóvíz által terjesztetnek, biztos óvszer a tiszta egészséges ásványvíz. Felhívjuk tehát olvasóink szives figyelmét a „*Kristály Szt.-Lukácsfürdői hegyi forrás hirdetésére.*“

Szerkesztői üzenet.

S. A. Vettük, közölni fogjuk. A tudósítást várjuk.

F. M. H.-m.-Vásárhely. Köszönet becses küldeményéért.

Fogadja legszivesebb üdvözetünk.

Viator. Szives üdvözet. Az ígéretre számítunk.

TARALOM - JEGYZÉK: Pályaválasztás. N - -n. — A református egyház. Csiky Lajos. — Tárca: Huszár Gál. D. Nagy Sándor. — Tanügy: Megnyitó beszéd az 1900-901-ik tanév kezdetén. Futó Mihály. — Közéletünk: A nagyszalontai egyházmegye közgyűlése. — A nagybányai ev. ref. egyházmegye közgyűlése. Szabó József. — Pénzváltók a szószeiken. Juhász Sándor. — A kérdés kifejejtett lényegéről. Viator. — Adatok a tiszántúli ev. ref. egyházkerület kebelében levő egyházak történetéhez. 81. Adatok a törökszentmiklósi ev. ref. egyház történetéhez. Vadai Ferenc. — Különfélék. Szerkesztői üzenet.

Felelős szerkesztő: **SASS BÉLA.**

Szerkesztő-társ: **Eröss Lajos.**

Pályászati hirdetés.

A nagy-szalontai ev. ref. egyházmegyében levő kis-peregi ev. ref. egyház lelkeszi állomására, — melynek évi javadalma egyháztársasági megállapítás szerint: 2664 korona, — úgy hogy a kis-peregi ev. ref. egyház: *első osztályu.*

A díjlevél szerinti fizetés ez:

Késpénz: 158 Kor. 76 fillér; — 16 köbméter kemény tüzifa; — 56 klgr só; — 150 cl. méz; — 150 cl. vaj; — 31 l. köleskása;

— 5 klg tejgyertya ; — 5720 l. kenyérnek való buza ; — 5720 l. árpa ; — stóla a többség rendelkezése szerint ; — 18 hold volt urbéres föld, melynek adóját az egyház fizeti ; — 20 hold ugynevezett „bánon“ föld, melyet a m. kir. kincstár személyhez kötött adományoz, melynek adóját lelkész tartozik fizetni, ugyszintén jog-elismerés fejében a m. kir. kincstárnak évenként 21 Koronát (a m. kir. kincstár ezen tisztán személyhez kötött adományáért a peregi egyház nem szavatol) ; — a legelő felosztáskor nyert földek ; a) a heréskertben 2 hold 1200 ölével számítva ; — b) szélmalomnál 4 hold 868/1100 □ öles ; — c) 1879-ben történt felosztásból 1 hold 548 ö ; — d) közlegelőben bennmaradt 1 hold 552 □ ö ; — az a), b), c) földek adóját lelkész tartozik fizetni ; — szabadlakás kerttel és udvarral.

Megválasztott lelkész, állomását az 1901-ik évi ápril 24-én tartozik elfoglalni.

Pályázni kívánók, törvényszerű minősítvényel és szolgálati bizonyítvánnyal felszerelt pályázati kérvényüket Széll Kálmán ev. ref. espereshez Nagy-Szalontára (postahely) folyó évi október hó 12-ik napjáig küldjék be.

Debrecen 1900. szeptember 12

Kiss Áron.
ev. ref. püspök.

Nagytiszteletű s tekintetes egyházi előljáróság.

Elmulaszthatatlan kötelességemnek tartom a nagytiszteletű és tekintetes egyházi előljáróságokat értesíteni arról, hogy 8 éve fennálló

orgona építészeti műtermemet,

mely eddig Széchényi-utca 1805. szám alatt volt,
1899. év november hó 1-től

Darabos-utcza 7. szám alá

teljesen e célra újonnan épített házamba helyeztem át, ahol azt a mai kor kívánalmainak megfelelően rendeztem be úgy, hogy bármilyen nagyságú és kivitelű orgonákat, állító termemben teljesen elkészíthetek s azokat átvizsgálás után megrendelési helyökre szállítom. Munkám jószágáról kezeskedik azon nagyrabecsült pártfogás, hogy évente 10—15 ev. reform. egyháznak szolgálók munkámmal s magam is, mint református vallású, egyházam érdekét tartom szem előtt s úgy az árakban, mint a kivitelben a teljes megbízhatóságra törekszem.

Továbbra is szives pártfogásukba ajánlva magamat, maradtam teljes tisztelettel

Kerékgyártó István
orgona-építő.

A „NEUMANN M“ czég debreczeni áruházáról.

A tiszántúli ref. egyházkerület lelkész és tanító urai előtt nem ismeretlen a

„NEUMANN M.“ czég

Hiszen évek hoz zu sora óta, a mióta ez a czég a közönség osztatlan bizalmát bírja, nincs eset rá, hogy e nagy egyházkerület lelkészei, tanítói Debreczenben járva, ne tekintsek meg azt a kitünő hirnévnek örvendő nagy áruházat.

A kitünő minőségű férfi-, fiu- és gyermek-ruhákkal felszerelt áruház kielégíti a legkényesebb igényeket is. Ezt bizonyítják az összes vásárlók, de különösen azok a szülők, kik gyermekeik ruhaszükségletét itt szerzik be.

A nagytiszteletű lelkész és tanító urak Debreczenbe jöve ne mulasszák el ezt a látványosság számba menő hatalmas áruhá-

zat megtekinteni. Igaz élvezettel fogja látni mindenki ezt a nagy üzletet, mely a szoliditásnak, olcsóságnak mintaképe.

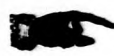

Nincs itt holt saison soha. Élénk az üzlet az év minden szakában. mert a vevők óriási tömege helyből úgy mint vidékről a *Neumann M.* céget keresi föl.

A cég főtörekvése az üzlet jó hírnevét minden időben és körülmények között fenntartani, de arra nem is volt eset, hogy *Neumann M.* áruháza ellen panasz emeltetett volna.

Olcsóság, tartósság és csinosság tekintetében a Neumann cég áruí versenyen felül állanak.

A tiszántúli egyházkerület lelkész és tanító urai pedig különösen bizalommal fordulhatnak azt üzlet vezetőjéhez, mert hiszen, mint törzs vevőközönség különös figyelemben részesülnek minden alkalommal.

Ezután is figyelmökbe ajánljuk ezt a régi kitünő hírnevű előkelő céget.

 NEUMANN M. Debreczen, főtér, a postával szemben.

Nyomatott Hoffmann és Kronovitz könyvnyomdájában, Debreczenben, főpiac, a főpostával szemben.

Mérték utáni megrendelések legjobban eszközölhetnek.

Pontos ezimre figyelni tessék.

Szabott ár! Szabott ár! Szabott ár!